

vi människor

Nr 3 1988

Pris: 25 kr

(befriad från moms)

KLOSTERLIV

ALLA VI BARN
PÅ KAP VERDE

VADÅ EG?

FRIHET OCH FNITTER

Klosterlivets andra ansikte

TEXT: TITTI OLSSON BILD: MAGGAN INNINGER

Att leva i kloster är något som förknippas med ofrihet, allvar och avskildhet. Och visst finns dessa ingredienser i klosterlivet, men också deras motsatser.

I varje fall hos kvinnorna i klostret i Chemno i norra Polen; de fnittrar och tar sig an sin världsliga uppgift att sköta en institution för handikappade.

Kanske har de funnit en större frihet än de flesta kvinnor någonsin gör.

En blå kjolfäll och en fotriktig sko med klack blir kvar bråkdelen av en sekund, resten av den brådslande kvinnokroppen har redan rundat hörnet och försvunnit in i den mörka, smala korridoren där bara en mycket liten, röd lampa brinner. Där vilar en egendomlig doft, lite instängd och gammal; det luktar kvalmig, dammig krydda.

Snabba, lätta steg förenar sig med ljudet av andra fötter, svaga viskanden prasslar när blå beslöjade huvuden kommer samman. Uppför trappan skriker några, andra kämpar intill ledstängen. Däruppe ligger kyrkan med sitt medeltida, katolska kyrkorum. In i bänkraderna strömmar nunnorna i klostret i staden Chelmno i norra Polen.

Det är morgonmätta och klockan snart tjuo över sex. Två av husets tre präster — de enda manliga innevånarna i detta hus bestående av hundra systers — leder mässan och delar ut det heliga sakramentet. En ung syster följer en av dem till de gamla systrarna som inte orkat komma till kyrkan, med sig bär prästen kalken under en vacker duk.

BRER MACKOR ÅT KARLARNAS

Kvinnorna sitter tätt, likt duvor med böjda blå nackar. Någras blickar möts över bänkraderna, ansikten spricker upp i hastiga leenden. Men syster Maria är inte här. Hon står nere i klostrets bageri och tar emot bröd från staden. När andra mässan börjar klockan sju brer hon mackor åt de anställda karlarna i klostrets ladugård.

Syster Maria drar samman den blå, stickade koftan med sin ena hand där hon ilar fram i korridoren. Hon är 65 år, liten och värkbruten men snabb som en vessla. Hon finns överallt utan att egentligen ha någon speciell befattning. Förr bakade hon husets bröd, men mjölnransoneringen har satt stopp för det.

— Det var en sådan glädje, säger hon, och drar med handen över det tomma bakkbordet och de gapande degtrågen. "Hos mig i bageriet", säger hon, ty det

förblir hennes domäner trots att sysslorna är andra.

Hennes kinder är alltid blossande röda under den blå slöjan, som alla Barmhärtighetssystrar bär. Deras sammanslutning bildades på 1600-talet och till huset i Chelmno kom de 1821. Då hade här redan bott systrar från andra ordnar sen 1200-talet. Under de medeltida valvbågarna sitter nu de gamla i klostrets ålderdomshem i sina fåtöljer. Syster Maria nickar åt en och annan där hon pillar fram.

VILLE INTE BLI NUNNA

Klostret i Chelmno är provinshus, det hyser över 400 personer. Bland dem finns fler än 200 svårt handikappade barn och äldre, som vårdas i klostrets institution. För dem finns knappast andra inrättningar i det polska samhället. När den tidiga mässan är slut hastar de 17 sjuksystrarna ut ur kyrkan, ljusen hinner knappt släckas förrän de är på väg över gården till de sjuka. Klockan sju börjar deras arbetsdag och inte förrän tio om kvällen går de därifrån.

Men när syster Maria släpper det hon har för händer för att gå till bön uppe på kyrkans läktare var dag när klockan blir två, gör de detsamma — om de hinner. Under en timma blir det då tyst i klostret, omgivet av sin fruktträdgård och potatisåker, sitt växthus, sin örtagård och ladugård. Då syns bara de feta råkorna som ropar i trädgården.

Syster Maria spjånade emot klosterlivet, ville egentligen inte alls bli nunna. Men ödet placerade henne en tid som hjälp hos systrar nära hennes hem. Hon fick en klassisk kallelse:

En gång, då hon bad sin rosenkrans framför bilden av den Helige Vincent, Barmhärtighetssystrarnas grundare, sa han: kom till mig! Och så blev det. Nu har hon varit syster i 41 år, men hennes mor grät när hon gick in — hon visste att de inte skulle ses igen. På den tiden fick ingen syster besöka sin familj. Sys-

ter Maria fick inte ens lov att fara på sin mors begravning.

— Ibland drömmer jag om henne. Då är hon alltid frisk och glad — det är ju så jag minns henne, säger syster Maria.

Men om livet kunde levas en gång till, skulle hon välja klostret då?

— Absolut! säger hon medan den lilla radion förmedlar nyheter i hennes krypin och stickningen matas fram mellan hennes fingrar, stickningen som ibland faller ner på täcket om kvällarna för att hon somnar innan hon hinner lägga den ifrån sig. För ibland kan nog dagarna bli långa och om morgonen ringer alltid klockan. Tidigt. Vid fem samlas hon och hennes systrar på läktaren för bön.

Varje syster får sin uppgift, allt efter läggning, kunskap, intresse och husets egna behov. Ytterst är det syster Kry-

Inne på en skruddig gård strax bakom klostermuren står syster Annas bil inne i ett garage. Jag var första nunnan bakom ratten i Polen, berättar hon med sin spjuveraktiga blick.

Flera gånger varje dag ber systerarna i klostret i Chelmo sin rosenkrans, med en liten kula för varje bön uppträdd på en länk, allra längst ner finns krucifixet.

Rosenkransen finns där alltid i dräktens ficka, rätt som det är finns den mellan kvinnornas fingrar, som ett tidsfördriv då den inte används i bön, som ett radband att pilla på för rastlösa fingrar.

Syster Zofia (till höger) vill ut i världen, ut i mission. Syster Klara (till vänster) har sin plats i husets kontor där hon vakar över porten och alla dem som passerar.

tyna, som fungerar som provinsens inspektör, som bestämmer vem som får göra vad. Allt måste ju fungera i ett hem, även de tråkiga sysslorna måste någon göra.

Därför gräver syster Pelagia i dynghögen bakom grisstian ute på gården medan syster Marta sår i växthuset och syster Izabella skriver maskin på kontoret. Därför förbereder syster Leokadia de döda inför begravningen och syster Klara håller utkik över vem som går in och ut genom klostrets port och svarar i telefonen, medan syster Barbara är husets föreståndarinna. Syster Anna har körkort och blev därför chaufför, men också husets fotograf och kontor.

I klostrets kök springer syster Zofia fram och åter mellan diskhoarna och kylrummet, hon tömmer en jättegryta med spaghetti i ett durkslag över golvet brunn. Hon är 24 år, men gick i kloster redan som tonåring i en annan orden i Gdansk.

— Jag reser till en väninna, sa hon till föräldrarna, men hon for till nunnorna. Hennes mamma och pappa tyckte att hon var vansinnig då, i dag är de stolta över henne. Nu har hon varit nunna i fyra år.

KLIPpte SITT LÅNGA HÅR

Om ett år har syster Zofia avlagt sina tre löften; lydnad, fattigdom och kyskhed. Bakom sig har hon den allra första tiden, som postulant. Precis som de åtta unga flickorna, som ibland kommer i en tät grupp över gården, har hon varit på språng mellan studierummet och kyrkan, som de har hon förberetts på klostrelivets villkor.

Också syster Zofia har efter sin betänketid hemma hos familjen valt att klippa sitt långa hår, tecknet på att hon vill stå fast vid sitt val och bli novis. Nu är hennes hår kort och den vita slöjan som hon bar under sina år som novis ersatt av den blå. Men ingen får se henne utan — i sitt rum har hon draperier kring sin säng liksom de två andra systrarna hon delar rummet med.

Syster Zofia vill så mycket; hon vill ut i världen, ut i mission, till Brasilien, Turkiet! Men blir det någonsin av? Hon måste ju ta sin studentexamen först, få ett yrke som behövs där, dit hon kommer. Problemet är att hon känner olust,

vill hellre ha något i händerna än sitta med sin näsa i en bok. Hon är full av energi, orden trillar bestämt ur hennes mun men skrattet bor i ansiktet. Blicken är fast och händerna starka.

Vem hade hon varit här, hos oss? Säkert en sportig tjej, en basketspelare i ett A-lag någonstans. Men detta är Polen och hon är en av 3 000 Barmhär-tighetssystrar i landet, en av 37 000 i världen. Kanske är det svårt för oss att förstå hur en tro kan vara så stark att man viger hela sitt liv åt Gud.

FRISTAD

Att glömma den starka övertygelsen är lätt — man frågar sig: det måste väl finnas något mer?

Det gör det säkert också, hos många.

Kanske finns här en fristad för kvinnor som inte kan ställa upp på den traditionella roll som väntar dem ute i samhället. Kanske är deras frihet större i denna varma kvinnogemenskap, där alla någonstans i sitt inre är unga, fnittriga flickor och där de gamlas ansikten förblir släta och klara, som Transparent Blancheäpplen om sensommaren.

De delar allt som i en stor familj men markerar också att med alla går de inte lika bra ihop. Och somliga har sina hemligheter i detta miniatyrsamhälle, som också har sin hierarki.

— Livet i klostret är inte alltid lätt, säger en av systrarna, men är det det ute i världen? Är det lätt för den kvinna som ensam får fostra sina barn, eller vars man super och kanske misshandlar henne? Är det ett friare, ett enklare och lyckligare liv?

De blå systrarna Maria och Zofia smyger in på vårt rum efter kvällsandakten. Tv:n lockar dem inte, men syster Izabella kan läsa upp den om där finns nyheter att se, eller kanske någon fin film. Det stiger ett fniss upp mot taket, det sjuder av berättarlust.

Men klockan halv tio far de upp, tar sina etuier med bönerna och tassar bort. Och det blir mycket tyst i korridoren. □

Vi ska inte låta någon hun(d)sa oss, inte gå i koppel eller ledband och lita blint till någon husse eller matte.

Som EG.

Så kommer vi nu här, efterlängtnade av utsvultna lästörstande läsare. Nå, vad bjuder vi på så här i sommarens ljusa nätter?

Jo, vi ska ut på äventyr i vår föränderliga och förunderliga värld. Vi vill visa dej vägen till blåbesløjade nunnor i Polen och till de stora barnaskarorna och deras kämpande mödrar på Kap Verde.

Och däremellan stannar vi upp ett bra tag i vårt eget land och försöker få en bild av hur EG påverkar våra liv och vår politik. För påverkade är vi och blir ännu mer. På gott eller ont?

Från redaktionen kan vi meddela att Ingela Lundholm nu lämnar sin plats som ansvarig tidningsmakerska. Vem som kommer istället är inte klart.

Så önskar vi er alla en lustfylld läsning!

BILD: ULRIKA ÅLING

VI MÄNSKOR utges av Svenska Kvinnors Vänsterförbund. Nr 3 1988. **POSTADRESS:** Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm tel: 08-40 90 65. **ANSVARIG UTGIVARE:** Lotta Schüllerqvist. **REDAKTÖR:** Ingela Lundholm. **PRENUMERATION:** 100 kr. Stödprenumeration 150 kr. Gåvoprenumeration 85 kr. **POSTGIRO:** 90 24-1. **VI MÄNSKOR** utkommer med 6 nr/år. **REDAKTIONSKOMMITTÉ:** Susanne Björkenheim, Eva Ekelöf, Gunilla Hamne, Mekki Karlsson, Hjärdís Levin, Emma Maldonado, Lotta Schüllerqvist, Helene Thornblad. Redaktionen ansvarar endast för beställt material. **TRYCK:** Tryckeri AB Federativ, Stockholm 1988. **SÄTTNING:** Ordgruppen, Stockholm. **OMSLAGSBILD:** Tommy Olofsson/MIRA. **BAKSIDA:** Ingela Lundholm.

EG

Va' e' de'?????

Va? Sa du EG? Vadå EG? Vem bryr sig om EG? Och du förresten, vad är det egentligen, det där EG?

EG, den Europeiska Gemenskapen, ska bli ett Europas förenta stater är det tänkt i huvudena på EG-strategerna, där de sitter i sitt högkvarter i Bryssel. Men det handlar bara om VÄST-Europa.

Mellan medlemsländerna försöker man riva ner så mycket som möjligt av handelshinder som tullar och subventioner; rörlighet är honnörsordet. Rörligheten av pengar och arbetskraft (dvs vi människor) från land till land gynnar den ekonomiska utvecklingen, hävdar man. Sverige har ett frihandelsavtal med EG sedan 1972 (då hette det EEC).

Regeringen vill gärna ha ett nära samarbete. Men inte medlemskap. . . Det är inte förenligt med svensk neutralitet, säger utrikesminister Sten Andersson.

"Även om inte Sverige går med i EG, så ska våra företag göra det!" resonerar man å andra sidan inom exportindustrin. Och ASEA köper Brown Boveri och. . .

Frågan är om det i slutändan innebär någon skillnad att gå med eller inte, om Sverige fortsätter i samma kurs och anpassar sig alltmer efter EG:s riktlinjer. Visst skulle exportindustrin må alldeles förträffligt av ett medlemskap i EG. Men mår de inte väldigt bra redan nu?

Däremot: hur blir det med fackets inflytande, vårt jordbruk, arbetarskyddet, miljölagstiftningen och regionalpolitiken? Kan vi hävda våra ståndpunkter i EG?

Läs vidare och begrunda.

VIOLA

""Vi måste reagera innan EG regerar""

Ända sedan slutet av 60-talet har EEC och sedan EG varit aktuella frågor. Men någonstans på halva vägen tynade debatten bort. Där- emot inte närmandet. Steg för steg har EG släppts in genom Sveriges gläntade dörr.

Viola Claesson försöker tända debatten igen. För hon är försäkrad om att EG betyder urholkning och utarmning.

Men i riksdagen möts hon av tystnad. I miljörelsen där- emot. . .

Viola Claesson

Det formella inträdet i EG behövs inte menar hon. Vi sitter redan intrasslade i EG:s nät. Närmandet, harmoniseringen, har skett i tysthet, utan debatt eller motstånd. För alltför många är EG bara ett abstrakt begrepp.

Det är inte vpk-riksdagledamoten Viola Claesson jag söker upp, utan EG-debattören och kvinnan Viola Claesson. Hon aktiv redan på 60 och 70 talen när EG-frågan var varmare och Norge och Danmark hade folkomröstningar.

— Om vi ändå kunde få igång en debatt om EG! Vi måste få folk att ifrågasätta exportindustrins krav på närmande till EG.

Viola Claesson talar gärna om EG; hon är engagerad och stundvis förtvivlad säger hon. Förtvivlad över att så få tycks bry sig om vart det barkar hän: "Det spelar ingen roll vad jag än skriver eller säger. I riksdagen blir det ingen debatt om vad undfallenheten inför EG betyder för vår miljö, regionalpolitiken. . ."

Viola Claesson sitter med i riksdagens trafikutskott. Därför är transportfrågor ett "måste" och ett intresse för henne. Och transporter spelar en stor roll i EG-diskussionerna: det handlar inte bara om ett flöde av arbetskraft och kapital mellan medlemsländerna utan också om varor och produkter som ska rulla på lastbilar, långtradare, extra tunga och breda.

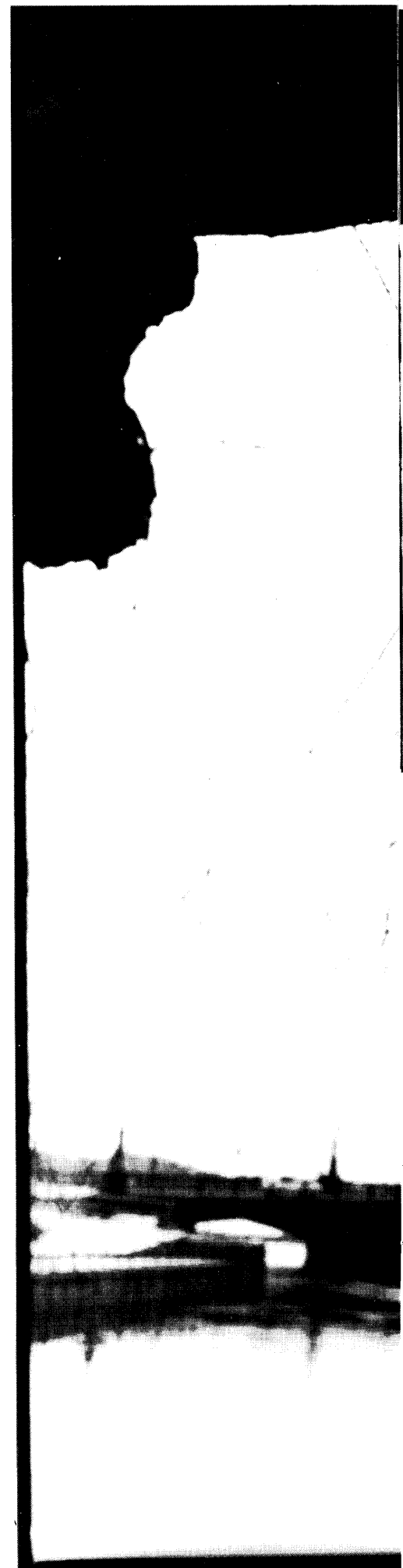
EG-strategernas vision är att man ska slippa lagerhålla varorna; istället ska de direkt från löpande bandet in i långtradaren och ut till kunden.

BESTÄLLD MOTORVÄG

Bilindustrin är en av nycklarna till ett fulländat EG. Och regeringen med kommunikationsminister Sven Hultström låter bilindustrins önskemål bli lag, menar Viola Claesson. Ett exempel är hur PG Gyllenhammar kunde "beställa" en motorväg genom det svårt skogsdrabbade Bohuslän, säger hon.

— Där breder nu en första bit av Scandinavian Link ut sig. Kommunikationsministern har anammat bilindustrins argument att en ökad bilism är nödvändig för att säkra välfärden.

Viola Claesson kritiserar hårt regeringens hållning i EG-frågan, som säger att

Kan träd begå självmord?

*När buddistmunkarna i Saigon brände sig själva till döds
i det fjärran sexti-talet, sa dom att det var i protest
mot himlens eld-napalm.
Och vi kunde förstå det, sa vi — om än icke med kroppen
så dock som skäl
När valarna vältrar upp på land anar vi vandan:
hellre dö fort på det torra
än sakta kvävas i ett smutsigt hav.
När massgrisen inte längre blir brunstig
förstår vi också det i skamsna ilningar:
ollonsvinet kunde finna sig i att tämjäs till husdjur
men att behandlas som stapelvara
från födsel till avlivning
då strejkar ur-skuggan inom det ofödda
det o-livet vill hon inte föra vidare
Vägra föda! går budkaveln genom grisens arvsmassa?
Men skogarna? Dom är ändå vilken gröda som helst?
Dom kan ändå inte bedja? inte simma? inte vara kåta?
Vi behandlar dom med round-up och kväve
Vi befriar dom från ogräs och fågelspillning
från gnagare, kryp och lavar
Vi föryngrar dom och skördar dom
och bereder marken åt dom - vi gör allt för dom
allt!
och så står dom där som bortskämda spetor
gripna av anorexia
slokar med grenarna, tappar färg och doft
står där och dör oss rakt i ansiktet
Vi hade ju räknat ut dom till sista barret
Vilken hemlighet rör sig i det vilda
som hånar oss på detta sätt.*

*Med löv och lav från
SARA LIDMAN*

harmoniseringen med EG är ett måste om svenskt näringsliv ska överleva.

— Svenskt näringsliv, vad är det? Ja, inte är det bara Volvo, Asea och Electrolux. Men det är de som gynnas av ett EG-inträde. Men alla små och medelstora företag då, som inte kommer att kunna hävda sig i EG?

— I EG gäller de starkas makt över de svaga. De redan stora företagen gynnas medan andra slås ut.

S-MÄRKNINGEN BLIR FRIVILLIG

Talet om ett enat Europa inom EG menar Viola Claesson är en myt. Det handlar bara om att Västeuropa ska säkra kontrollen över sina och andras tillgångar. Tredje världen och Östeuropa göra sig icke besvär.

Flera gånger under vårt samtal återkommer Viola Claesson till det faktum att Sverige håller på och redan har gjort eftergifter gentemot EG. Till exempel i lagstiftningen. Justeringar och ändringar i lagtexten som betyder en stegvis anpassning till EG:s normer, menar hon. Som att man kommer att tillåta tyngre

fordon på svenska vägar och låta privatkapital gå in och finansiera bro- och vägbyggen (Öresundsbron är på förslag).

Hon pekar också på att kommerskollegium anklagar arbetarskyddsstyrelsen för att sabotera utrikeshandeln: skyddsföreskrifter betraktas som "tekniska handelshinder".

Och S-märkningen av elektriska varor ska bli frivillig och inte som förut obligatorisk. Också det ett led i uppluckringen av lagarna för EG:s skull, hävdar Viola Claesson och hänvisar till EG:s så kallade vitbok där det i 320 punkter står vad som ska vara genomfört inom organisationens länder till 1992. Där står att läsa om att "fiskala och tekniska handelshinder" ska slopas, dvs vissa skatter, arbetsmiljölagstiftning till exempel.

Viola Claesson tycker sig se paralleller mellan dagens lågmälda EG diskussioner och den debatt som hettade till i början av 70-talet: "argumenten håller". Och samma ovilja i det politiska etablissemanget att diskutera vad EG inträde betyder för vår miljö och sociala välfärd.

— Men då på 70-talet fanns många fler debattörer, det var ett annat debattklimat. De som dominerade på högerkanten blev bemötta även av socialdemokrater.

— Det var ett mer organiserat EEC (nuvarande EG)-motstånd. Det gavs ut skrifter och man ordnade möten. Och givetvis spelade det stor roll att samma diskussion fördes i Norge och Danmark. Deras folkomröstningar gav skjuts på diskussionerna här i Sverige.

De starka krafter som då verkade för att Sverige skulle gå med i EG har hela tiden sedan dess pressat på regeringen och lyckats få oss allt närmare EG, menar Viola Claesson. Det är exportindustrin som tillåts visa vägen.

— Det är en fråga om makt. Och makt, det har våra stora exportbolag, med PG Gyllenhammar och SAF i spetsen. Ingen vågar plocka ner dessa potentialer från deras piedestaler.

FOLKOMRÖSTNING?

Viola Claesson förundras över att inte fler inom vänstern engagerar sig och sätter sig in i EG-frågan: "Det behövs en nytändning". Det är ju trots allt vårt oberoende det handlar om, menar hon. Att övernationella organ inte ska få ta över vårt lands politik. Därför borde även de som kallar sig liberaler stå emot ett inträde i EG, för EG är raka motsatsen till frihandel, kommenterar hon.

— Idag säger regeringen och industriidkarna samstämmigt: "Vi är så exportberoende så vi måste anpassa oss till vissa regler inom EG".

— Om fem år kommer det att låta: "Nu är vårt regelsystem så anpassat till EG så nu måste vi gå med." Så ser Viola Claesson på utvecklingen. Hon tycker det är olyckligt och har svårt att se några fördelar med harmoniseringen med EG.

Kanske är en folkomröstning det enda som skulle kunna sätta fart på debatten, är hennes fundering. Då skulle parterna tvingas slipa sina argument. Men samtidigt minns hon folkomröstningen om kärnkraften och socialdemokraternas "tjuvtricks" med linje två. Ett liknande drag med EG-frågan skulle vara möjligt.

— Men jag är trots allt mer optimistisk idag än på 70-talet. Jag tror att det finns en möjlighet att vända trenden. För även om arbetarrörelsen är försoffad så har miljörörelsen trätt fram istället. De är en ny kraft, och en stark sådan. De är nog så kritiska till EG och vad ett närmande betyder för vår redan hårt sargade miljö.

— Så det finns hopp faktiskt, men det är en kapplöpning med tiden. Säger Viola Claesson. □

GUNILLA HAMNE

BILD: MIKAEL ANDERSSON/MIRA

Storbonden slår rekord och vi förlorar

AV MARIT PAULSEN

Låt mig slå fast min åsikt en gång till: Mat är mer än näringslära. Självklart gäller barndomens ordstäv än idag: Äta bör man, annars dör man. Men maten är inte enbart något vi behöver för fysisk överlevnad utan maten är också: Kultur och tradition, kärleks- och närhetssymbol, maten kan också vara ett psykofarmaka (= trösteta, anorexia). Jag tror att mycken miljöångest, och vår personliga hjälplöshet inför döende skogar och atombombsskuggan, materialiserar sig som vår ångest för "den giftiga maten".

Okey, för att vår rädsla för "den giftiga maten" på ett sätt är symbolisk — att den egentligen inte har med maten att göra, men samtidigt är sambandet mellan mat och miljö mycket spikrakt. Kort är det så: Släng dina giftiga batterier i soporna idag — och dina barn får äta upp giftet i sitt bröd i morgon.

Så vill vi ha ren mat — hjälper det icke ett spår att enbart köpa "alternativt odlat" imorgon. Vill vi ha ren mat, måste jorden, luften och vattnet vara rena. Alldeles självklart eller hur???

Sambanden blir så här: De förhållandevis måttliga mängderna bekämpningsmedel som de svenska bönderna sprider på åkrarna, är sannolikt inte särskilt farliga för den mat som just idag odlas. Men bekämpningsmedlen rinner ut i åar som ofta är vattentäkter, med vattnet rinner kemikalerna ut i havet (och vad sen?) Medlen rinner ända ner i grundvattnet — och vem vet vad som händer när grundvattnet blivit tillräckligt mättat med olika kemiska ämnen?? (Och inte bara från jordbruket, utan också från industrier, slamhögar och sopberg).

Personligt tror jag mig kunna tillräckligt om sambanden i naturen till att våga säga "förbannade bluff" om så kallad "hälsokost" odlad i till exempel Västtyskland. Och vad så med den vanliga svenska maten av idag?

I förhållande till alla andra länder i rikevärlden, är den svenska maten *ren*, men inte så ren som den var för säg 50 år sedan. Fast våra farföräldrar åt förmodligen betydligt mera av till exempel mögelgifter än vi gör — ty de hade inte obrutna kylkedjor och fryslagring. Farföräldrarna fick förmodligen mycken ledvärk och dylikt på grund av allt salt de åt. Något bör ju också blivit bättre, eller hur??

Den svenska maten odlas med måttliga giftmängder, på ännu så länge måttligt giftiga jordar och ganska rent vatten — och till och med något renare luft än till exempel centraleuropa.

Svensk mat smakar däremot i regel noll och intet. Kanske för att vi så litet brytt oss om maten? Det vill säga dålig matkultur jämfört med till exempel Danmark och Frankrike?

Det tycks ju ha varit det politiska huvudkravet i årtionden att få fram tillräckligt med *billig* mat. Sen spelar det ingen roll om vi får hugga varsin bit av den rikskorv som ålar sig genom landet från Ystad till Haparanda.

För all del — det händer saker i vårt tröga land. Vi har vaknat — allt fler frågar efter ren mat, god mat, frisk livsmiljö och vår speciella svenska debatt: Vi vill ha fläsk från en glad gris. Och i dagarna kommer en ny djurskyddslag — om den kommer att tillämpas i praxis, så är det djäfligt fint. Vi har fått en kemikalieinspektion som ännu så länge tycks vara lite tuffare än gamla Produktkontrollnämnden på Naturvårdsverket. Och — dagens bönder inser (de allra flesta) att om svenskt jordbruk skall överleva, så måste bönderna anpassa sig till konsumentens krav på god miljö och välskötta djur.

Vad händer om vi går med i EG? Kan vi då fortsätta det praktiska samtal som idag faktiskt pågår mellan jordbruk och konsument?

Ett enda belysande exempel: Jag jobbar i en grupp som försöker få fram en "anständig kyckling", vi har kommit dithän att all antibiotika kan slopas från första april i år (kycklingen har haft dispens från det totala förbud som råder mot antibiotika i djurfoder sen ett par år). Då dimper ner ett telex från EG: Inom EG är det förbjudet att förbjuda antibiotika i djurfoder!

Därför att foderantibiotika är ofarligt för djuren, ofarligt för konsumenten, och ett förbud skulle bara ge omoraliska (SIC!) konkurrensfördelar! Den "anständiga kycklingen" skulle alltså vara förbjuden i lag — om vi vore EG-medlem. Tror du att vi skulle få billigare mat om vi vore med i EG??

Glöm det — att den svenska maten till konsumenten är något dyrare än i EG, beror på bl.a. den höga matmomsen — icke alls på att *bönderna* i vårt land får högre priser än EGs bönder. EG-bönderna får en hel tioöre mera per kilo vete än våra bönder. Våra bönder får något mera för mjölken — i övrigt ligger producentpriserna lika.

Om vi går med i EG som fullt medlem — så kommer det svenska jordbruket att klara sig mycket bra — i varje fall de större slättjordbruket. I debatten framstår det ofta som om svenskt jordbruk vore ineffektivt vilket är fullständigt fel — det svenska jordbruket tillhör det allra effektivaste i hela världen (det är ju överskottet som är problemet — inte ineffektiviteten!).

Och om nu de svenska bönderna skulle få bruka jorden med samma metoder som inom EG — så skulle de slå alla rekord. Inom EG får de vräka på hur mycket gödsel och gift som helst — där är bara det riktigt akut giftiga förbudet — "miljöfrågorna var inte uppfunna när EG lade sin jordbrukspolitik", som lederskribent skrev härom dagen.

Om vi däremot får någon sorts frihandelsavtal med EG — där EGs starkt subventionerade mat får fritt tillträde till vårt land, medan de svenska bönderna tvingas producera enligt våra lagar och krav — som den nya, fina djurskyddslagen — då går hela jordbruket åt fanders.

Men oavsett jordbrukets roll och framtid — hur kommer en anslutning till EG att påverka de krav vi som konsument ställer på vår mat?

Vi vill, säger alla undersökningar, först och främst ha *fräsch* mat. Vi vill ha obesprutat mat. Vi vill ha öppna landskap. Vi vill att korna skall få beta grönt gräs, och att griserna skall få böka. Att våra hönor skall få bada i sand och picka på marken (golvet).

GLÖM ALLT DET DÄR.

Den läckra franska gåslevern blir kanske billigare — men de läser fast gässtackarn, vevar ner käk i den tills den nästan dör av sin fettlever. Välbekomme till din läckra måltid.

Jag drömmer ännu om natten, om de uslaste varor jag någonsin mött: De danska burgisbabiesarna. Sådana ögon har jag bara sett på bilder från Warszawas ghetto. Och hos danska grisungar i burar.

Alltså — det finns fel och brister, avarter, rent för djävliga företeelser i vårt land. Men glöm aldrig att här styrs faktiskt mer än nittio procent av matproduktionen i kooperativa former. Vi kan skälla, köpstrejka, rösta, lagstifta — precis som vi gjort de senare åren, och tilltvinga oss den mat vi vill ha. Kooperationer går att påverka, vem kan påverka multisar som Nestle och Unilever? För inom EG råder giganterna.

Skydda våra djur, våra åkrar, vårt vatten, vår mat och våra barns framtid från Thatcher och hennes likar.

Var en aktiv konsument, snälla du. Som konsument har du makt — nyttja den. □

Över danskarna härskar EG

Eller?

— Om vi i Danmark godkänner en lag om hårdare avgasrening, så dras vi inför EG-domstol för "brott mot den fria konkurrensen".

Det berättar Else Hammerich, EG-motståndaren som för två år sedan bestämde sig för att aldrig ge upp. Det var då när nästan hälften av det danska folket röstade NEJ till ett fortsatt danskt EG-medlemskap.

Och hela EG skakades.

Idag har Else Hammerich två kontor. Det ena är Folkebevegelsen mot EF (= EG på danska) i Köpenhamn. Det andra är i Strassburg. Som EG-motståndare är hon invald i EG-parlamentet. Som en spik i dess fläsk.

Else Hammerich tog sina första steg i Danmarks demokratiska kvinnoförbund. Flera svenska kvinnor minns henne när hon talade i Paris under den första kvinnomarschen 1981. Nu retar hon sina politiska motståndare genom att avslöja vad medlemsskapet i EG betyder för det danska folket.

I Danmark har EG förhindrat en bättre sociallagstiftning som särskilt krävs i ett land med 10 procent arbetslösa. En stor del av dem är kvinnor.

— Nu vill EG tvinga fram en försäkring av pensionen. Den ska vara beroende av hur många år man har jobbat. Men alla vet ju att en arbetarkvinna vanligen är hemma mellan fem och tio år. Det finns ju ingen barnomsorg för alla, trots otaliga löften. Många kvinnor slås ut genom nedskärningar, permitteringar och försäljningar av danska företag till EG, berättar Else och menar att när pensionen blir beroende av arbetsmarknaden så är det diskriminering!

Medlemsskapet i EG påverkar också mammaledigheten. Nyblivna danska mammor får vara lediga i 26 veckor. Det är hälften av den svenska mammaledigheten. Men det är vad EG anser att mamman och barnet behöver och Danmark kan inte besluta något annat.

Else är speciellt engagerad i miljöfrågor och sitter i EG-parlamentets miljöutskott.

Efter Tjernobyl sänkte EG gränsvärdena för "tillåten radioaktivitet" i livsmedel. På så sätt stoppade man importen av grönsaker från bland annat Bulgarien. Men å andra sidan har EG godkänt en mycket omtvistad metod att konservera livsmedel med radioaktiv strålning.

GIFTIGA MUSSLOR

Else berättar om ett fall som gjorde många danskar upprörda.

En fabrikör hade 32 ton musslor som angripits av kolibakterier. En vanlig människa skulle kasta dem direkt. Men de har ett värde på 7 miljoner om han säljer dem. Han ringde till Holland och saken var biff.

Musslorna kördes till Gammaster, Europas största bestrålningsinstitut för

Else Hammerich.

livsmedel, i Holland. Där behandlades de med röntgen- eller radioaktiv strålning (människan kan varken smaka eller lukta om maten är bestrålad). Musslorna kom tillbaka och såg helt fräscha ut, fastän det gått ett år sedan de lyftes upp ur havet. Radioaktivt behandlade livsmedel håller sig fem månader i rumstemperatur, dessa musslor var dessutom på is. Men bestrålad mat är inte färsk; vitaminerna är förstörda, i den finns syror och kemiska förändringar som kan ge upphov till cancer. Bakterierna dör, men det gift de hunnit alstra finns kvar.

— I EG är utmärkningen av radioaktivt bestrålad mat mycket bristande, så människorna vet inte vad de köper.

OSOLIDARISKT

Else och de tre andra i EG-parlamentet från folkrörelsen mot EG förlorade nyligen kampen för strängare avgasrening för bilarna i EG. De föreslog en rening motsvarande den i USA på 90 procent men EG-monopolen slog bakut direkt.

— Visserligen har EG en inre garanti, som innebär att om ett land vill ha bättre lagstiftning så är det fritt fram. Vi kan kräva en 100 procents avgasrening, men vi får inte förhindra att bilar som inte har det säljs och kör i Danmark, det är ett brott mot den fria konkurrensen. Ordföranden för de danska bilhandlarna hotar att dra sitt eget lands regering inför EGdomstolen, eftersom en del bilmärken som han importerat för försäljning inte går åt: de har inte katalytisk avgasrening.

— Så EG:s miljögarantier är inte ens värda en papperslapp, de är ett stort håll. Och Else konstaterar att detsamma gäller märkningen av farliga ämnen som målarfärg, insektsgifter, en del kosmetika, farliga lösningsmedel på arbetsplatserna, tvättmedel, gödslingsmedel, en

BILD: PETER DE RU/MIRA

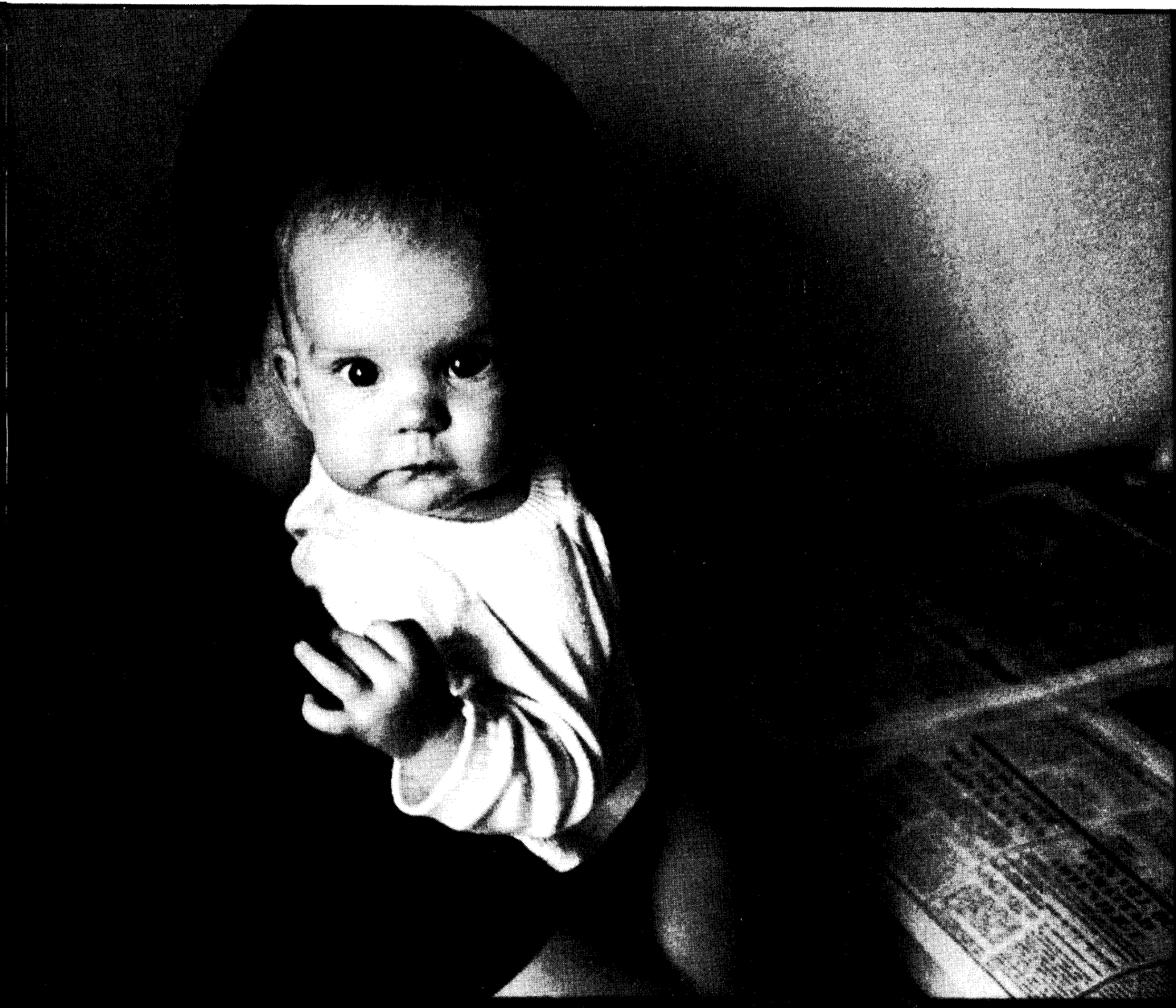
del kemikalier, rengöringsmedel och mediciner. Danmark beslutar inte längre själv vilka medel som till exempel kan ge cancer och därför ska märkas ut speciellt.

— Vi ville märka 140 nya farliga ämnen, men EG tillät att 30 endast fick en specialmärkning. Texten "Innehåller cancerframkallande medel" eller "Förvaras utom räckhåll för barn" har slopats från många produkter därför att EG godkänner deras försäljning fritt.

EG har beslutat att de inte är cancerframkallande och vi är osolidariska om vi kräver en skärpning och exakta uppgifter om vad det finns i burkar och flaskor.

— I danska hem registreras varje år över 1 500 olycksfall med förödande följder. Ett litet barn åt en sked med maskindiskmedel, hon trodde väl att det var socker. . .

Från just det pulvret har dödskele-märkningen slopats. Där står inte att det

I Danmark har nyblivna mammor ledigt i 26 veckor. Det räcker anser EG. Svenska mammor har rätt till dubblet så mycket ledigt.

är farligt för barn. Märkningen är det farliga, inte giftet, därför att den kan förhindra mamman att köpa just det diskmedlet.

Att märka giftämnen är alltså osolidariskt menar EG.

— Det förgrymmar till och med den borgerliga regeringen. I september 1987 beslöt regeringen att 34 medel som innehåller cancerframkallande ämnen ska specialmärkas, men fastän Danmark i EG kunde presentera uttalanden från över 300 läkare så visade EG tummen ned.

Vi har i EG-parlamentet frågat med vilken rätt EG kör över vår egen lagstiftning. Bland de ämnen som EG godkänner, och som man alltså inte längre får varna för i Danmark, är styren. Det har orsakat kroniska hjärnskador hos många varvsarbetare. Är det rimligt att EG gör sig skyldig till att danska arbetare får hjärnskador? frågar sig Else och förklarar att Danmark inte ens med vetorätt

kan stoppa dåliga lagar.

EG:s tolv medlemsländer har i EG:s högsta organ tillsammans 76 röster som fördelas enligt ländernas befolkningsantal. Av alla dessa röster har Danmark och Island tillsammans tre stycken.

BLÅÖGT

— Det är blåögt att tro att ett nordiskt land med vetorätt kan stoppa något i EG. Där bestämmer monopolen.

EG är storkapitalets medel att neutralisera arbetarklassen. EG ruinerar arbetarklassens politiska krav och sociala rättigheter och "harmoniserar" arbetarnas och tjänstemännens löner, nedåt.

— Därför köper svenska storföretag in sig i EG. Den första öppningen för att sätta arbetarklassen i ett multinationellt ledband är redan gjord.

Jag tror inte att svenska arbetare genom alla fusioner och företagsköp, som Asea-Brown Boveri, kan påverka

förhållandet för arbetarna inom samma bolag i ett annat land, i alla fall inte i bättre riktning. I EG:s integration finns inte plats för en självständig arbetarklass.

— Det är därför vi i folkrörelsen mot EG i Danmark ser med oro på de nordiska länderna som nu en och en försöker närma sig EG. Vi har alltid sett det nordiska samarbetet som viktigare än EG, men nu hotas det nordiska samarbetet att splittras.

Norden är en zon av avspänning och folken kämpar för en kärnvapenfri zon. Det är det vi ska stärka, menar Else och hoppas att arbetande kvinnor i Sverige, unga och gamla, ser faran med EG och i tid avslöjar kapitalets sätt att dribbla oss närmare EG.

— Det är en kamp för kvinnans rätt och hela framtiden. Ett vägval där också vi ska verka! □

SUSANNE BJÖRKENHEIM

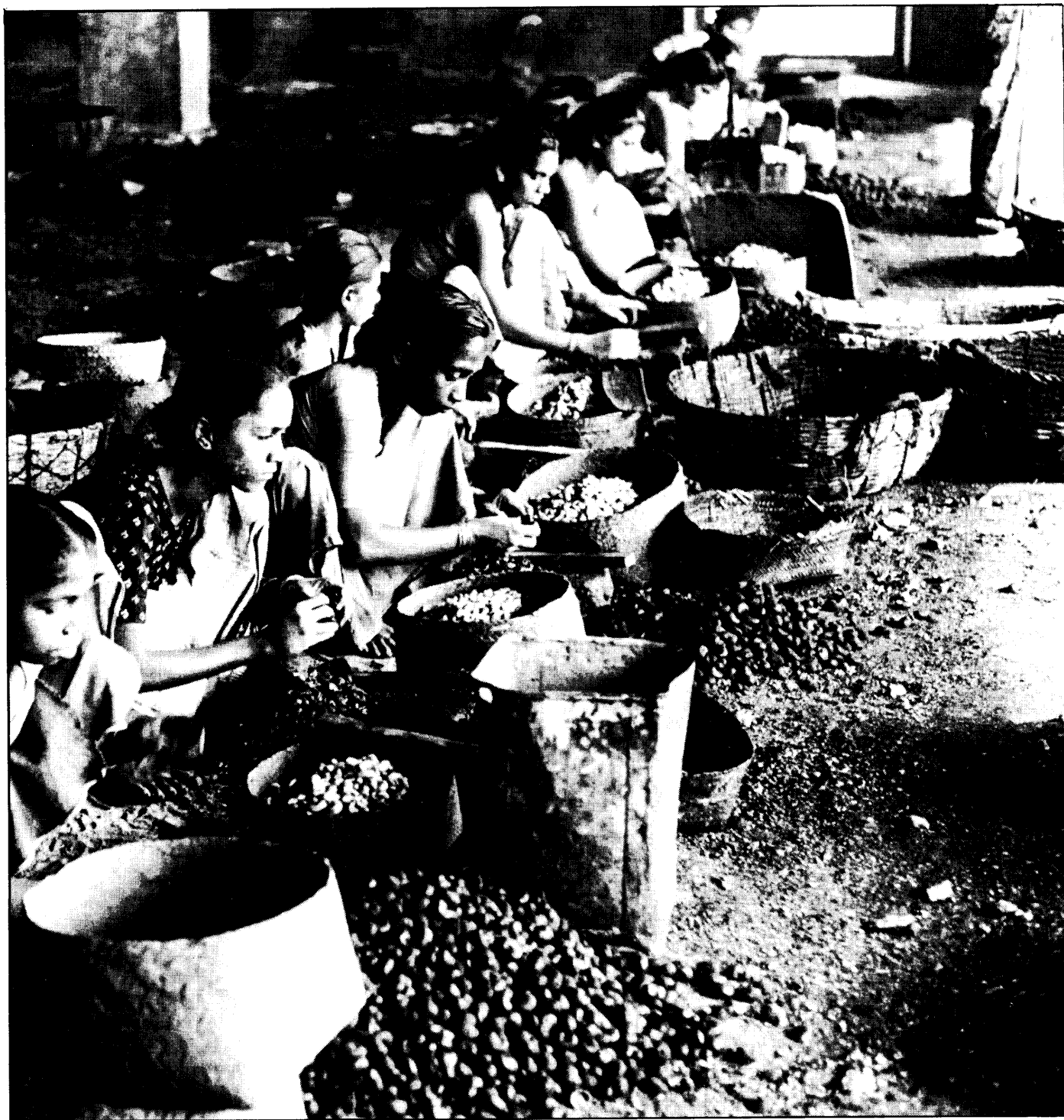

BILD: STIG T. KARLSSON/MIRA

Gemensam utsugning i himmelriket EG

AV ERNI FRIHOLT

På IKEA kan vi köpa billiga lakan. De är vävda och fällade av kvinnor i Bangladesh. Fabrikerna de arbetar i ägs oftast av rika japaner. Det är dessa som säljer lakanen till Sverige. Att de kan vara så billiga beror naturligtvis på att kvinnorna som gör jobbet är skamligt utnyttjade och underbetalda. Här säger man att vi importerar från "låglämländerna". Vilken omskrivning av ordet förtryck!

EG är Japans (och USAs) hårdaste konkurrent. Om de lyckas att pressa japanerna i Bangladesh kan vi kanske få ännu billigare lakan till våra sköna sängar. Och ännu billigare blir det om vi själva är med i EG. För där ska ju inte finnas några som helst hinder, inga tullar och inga gränser. En enda stor öppen förbrödring ska det vara. Det vill säga mellan dem som tjänar på den.

Och till dem kan vi komma att höra, om vi tillåter att billiga lakan med mera ska vara rättesnöret för vårt politiska liv och kulturella framtid. Men detta leder oss vidare in i barbariet.

De utsugande exportindustrierna i u-länderna etableras i samförstånd mellan i-landskapitalet och u-landsregeringar. De ledande skikten i flertalet u-länder bibehåller sin standard genom att förvalta de institutioner som Europas och Japans kolonialmakter en gång byggde upp. Det utsugande internationella samarbetet har djupa historiska rötter.

Ännu ett exempel belyser detta.

Förebilden för den ekonomiska politiken i Bangladesh är Sydkorea. På 1970-talet utbildades där sjuksköterskor, inte för den bristfälliga sjukvården i landet utan för export till rikare länder som Saudiarabien och andra oljestater. Sjuksköterskorna sände hem sina löner i dollars för att försörja sina anförvanter. Sålunda inflöt cirka tio miljoner dollar per år, samtidigt som fattiga bönder dog i brist på sjukvård i hemlandet. "Hälsan är viktig, men just nu behöver vi dollars", sa det styrande skiktet, som själva fritt kunde åtnjuta den sjukvård som ändå fanns i Sydkorea.

Sedan början av 1980-talet har Bangladesh tagit efter denna "manpower-export". Och värre saker är under utredning: Från u-länder exporteras foster och spädbarn som dödas och får leverera sina organ till sjuka överklassare i i-länder.

Inte oväntat är ekonomin den nya religionen för ledare i både i- och u-land. Dess gudar är kapitalismen, marknaden och den heliga frihandeln. Och när alla tre gudomligheterna ryms inom en gemenskap (EG) blir det bingo, alltså himmelriket.

För EG gäller det att dra största möjliga nytta av förhållandena i länder som Sydkorea och Bangladesh. Billig import och etablering av företag där ger vinster i alla led inom produktion och handel. Och man går förstås i fädrens spår vad gäller import av råvaror som vegetabiliskt fett och metaller. Det grepp som togs under kolonialtiden över u-länders råvaruutvinning och export har man behållit. Och möjligheten för dessa länder att spara sig fram och komma upp till noll och ett gryende självbestämmande förhindras effektivt av de gigantiska så kallade utvecklingslånen och den räntebörda som följer. Råvarubörserna i London och New York sätter priserna. Där hörs inte de fattigas jämmer och de utnyttjades ångest.

Den kamp som kvinnor har goda förutsättningar att föra bland annat på grund av vår nedärvda kontakt med den moraliska och människorinriktade delen av vårt ekonomiska liv, den kampen blir mycket svårare inom det materiella "himmelriket" EG. Kanske tar vi vår historiska epoks sista chans till en mänsklig utveckling när vi säger ett run-

ande nej till EG. Vi ska inte stå i beroende av att utnyttja kvinnor i tredje världen och deras förtryck utan samarbeta solidariskt för våra gemensamma rättigheter gentemot den kultur som nu förtrycker oss där som här.

I u-länder finns många grupper som arbetar för en förändring, även i Bangladesh och Sydkorea. Om vi vill stödja dem i deras strävan och rättmätiga kamp kan vi inte samtidigt profitera på deras underbetalda arbete som ger oss billiga kläder och lakan.

Men hur ska vi bära oss åt utöver att vi säger nej till EG? Även ett Sverige utanför EG har ju idag samma avsikter med sin utrikeshandel: köpa billigt och sälja dyrt. Det är bara det att tillsammans med andra i-länder i EG får vi en mycket större styrka gentemot u-länderna. Att EG inte är intresserat av någon "utveckling" för fattiga människor i tredje världen säger sig självt. Europa måste för sin industri importera de flesta råvaror. I samma situation befinner sig Japan. Sammanslutningen EG eftersträvar förstärkt styrka i den mördande konkurrensen med USA och Japan.

Men det är inte heller självklart att *alla* människor inom EG gynnas av detta. Kulturella och ekonomiska minoriteter, kvinnor med flera, kommer att möta ännu mindre förstärkelse för sina strävanden.

Röjningsmaskinen EG mejar ner allt i sin väg fram till profiten. Småindustri, småjordbruk, glesbygd och lokal kultur, kvinnokultur, kommer att återfinnas bara som museala turistattraktioner.

Det får vi ju bara inte låta ske!

Det får inte vara för sent att vädja till de flesta vanliga nordbors vision av det goda samhället där självförvaltning och ömsesidig omsorg är hörnstenen.

"I våra landskapslagar från tidig medeltid finns principen om alla människors behov inskriven som en naturrätt.

Det är för att detta tankegods finns i vår nordiska kultur som idéer om "folkhemmet" och den goda, starka staten kunnat lanseras här, men inte på kontinenten. Och det är därför det är så naturligt för nordiska storkollektiv att experimentera i den lilla skalan med samlevnadsformer som förenar människors behov av handlingsfrihet, självtillit och identitet med de lika viktiga behoven av samvaro, trygghet och solidaritet." (Knud P. Pedersen, Arkitektskolan i Århus).

Man skulle kunna föreställa sig att de nordiska länderna utifrån sin tradition och historia bildade en annan typ av ekonomisk gemenskap och styrka som garanterar även de svagas existens och rättigheter. Den skulle bygga på lokalt självstyre, hög grad av självförsörjning och ömsesidig hjälp. Och våra utrikes- och handelsrelationer skulle vi bygga på direkthandel med likasinnade grupper och länder i tredje världen.

I Norden såväl som i tredje världen har ännu ganska obemärkta folkrörelser sedan länge argumenterat för och tillämpat dessa idéer. Det naturligaste är att vi kvinnor nu breddar den processen. I augusti skall vi i tusentals från hela Norden träffas i Oslo på Nordiskt Forum. Vi ska gå vidare på idéutbytets och samarbetets vägar, inslagna på de föregående mötena i Mexiko City, Köpenhamn och Nairobi. Nu gäller det Norden, våra problem, våra angreppspunkter, våra lösningsförslag.

Den kan bli en verklig folkrörelse, inte minst via den kamp mot EG-anslutning som nu stundar. Och den kan bli de nordiska ländernas alternativa svar till EG. Möjliga sympatisörer kan vi finna i flera politiska partier både i mitten och till vänster, men framförallt hos den växande alternativrörelsen, som till stora delar befolkas av kvinnor. □

Ett otal antal älskade ungar

TEXT: INGELA BJÖRCK BILD: GÖSTA FLEMMING

Kvinnor, kvinnor — man ser dem överallt på Kap Verde.

På marknaderna där de säljer grönsaker, frukt, tyger, kläder, skor och hushållsredskap. I jordbruket, eller ute på vägarna, bärande stora fång med ved eller vattentunnor på huvudet.

När många män varje år emigrerar från Kap Verde för att söka jobb utomlands är det kvinnorna som får dra det tyngsta lasset hemma för att försörja familjen.

Alice med barn, barnbarn och grannbarn. På Kap Verde är det inte ovanligt med ensamstående mödrar som har sex-sju barn med olika män.

På ön Santiago, den största ön i ögruppen Kap Verde, bor Alice. Hon är 55 år och mor till tio barn, varav sju är i livet. Hon odlar majs, maniok och bönor på en liten arrenderad åkerlapp, och hennes vuxna barn bidrar ibland med lite pengar.

Luisa är 20 år och har två barn. Hon bor i ett slumområde i staden Mindelo, i ett hus hopsatt av utbankade oljefat. Hon har tur: hennes nuvarande sambo — som inte är far till barnen — är en av de få kapverdier som har fast jobb och en säker, om än liten, inkomst.

Visst finns det också kvinnor på Kap Verde som har det bättre ställt, stads-kvinnor som är välvårdade, välklädda och kanske också välutbildade. Men tre fjärdedelar av alla kapverdiska kvinnor över 30 år är analfabeter och de flesta är fattiga, eftersom Kap Verde är ett fattigt land. Därför är Alice och Luisa mer typiska för den kapverdiska kvinnan än det lilla fåtalet medel- och överklass-kvinnor.

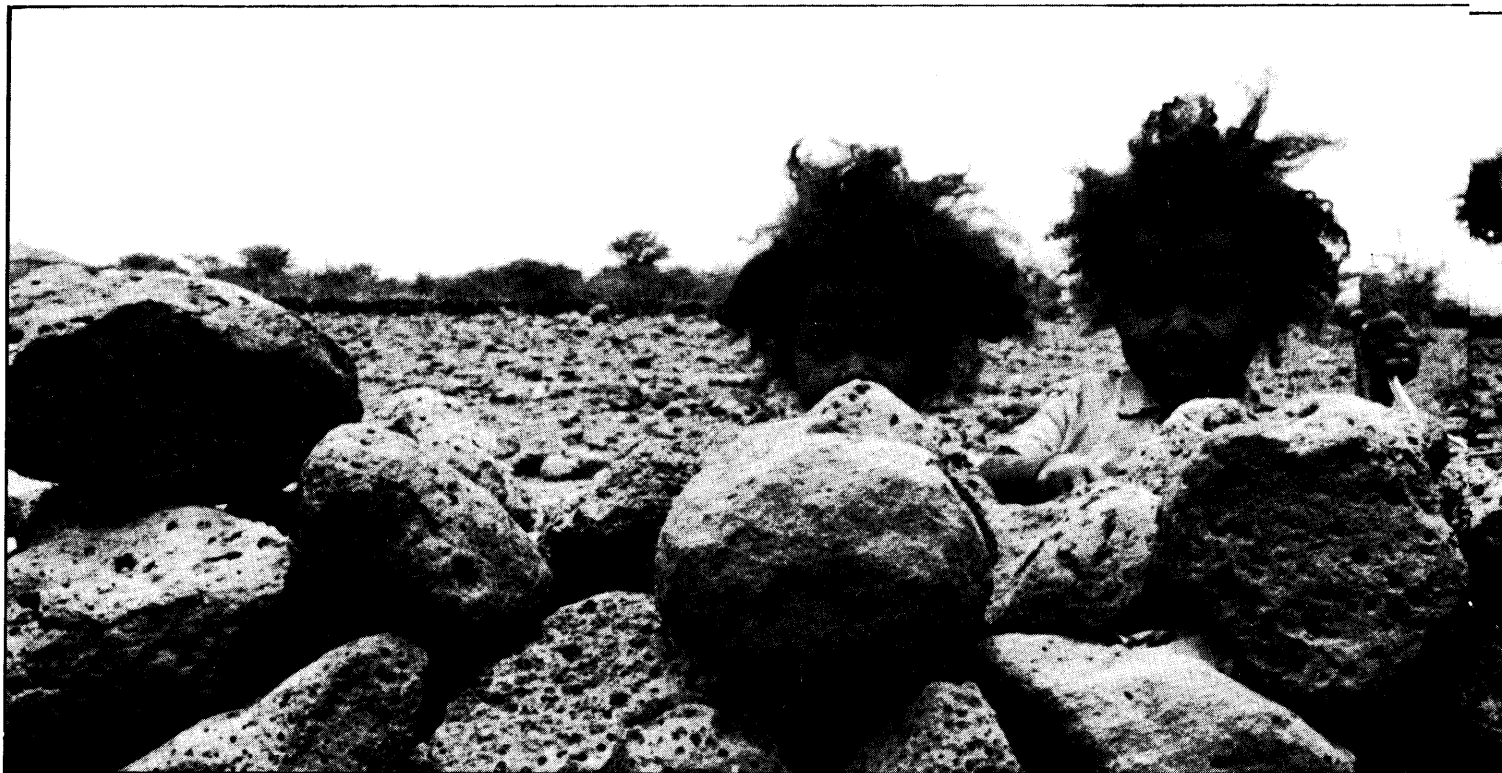
Kap Verde, den lilla ögruppen i havet 50 mil utanför Senegals kust, upptäcktes av portugiserna på 1400-talet. De portugisiska sjöfararna mellanlandade där, och senare blev öarna också omlastningsplats för slavhandeln. På Kap Verde gick slavskeppen in med sin last, slavarerna sorterades och skeppen bunkrade vatten och förnödenheter.

MULATTBARN

För att förse skeppen med proviant behövdes ett jordbruk. Portugiserna lät därför en del slavar stanna för att odla upp de dalar som blev bördiga under regntiden. Själva tog de sig slavkvinnor och alstrade mulattbarn. Det goda med denna historiska bakgrund är att det därför inte finns någon rasism på Kap Verde — det anses visserligen lite finare att vara ljus i skinnet, men det finns ingen diskriminering av de mindre ljus-skinnade.

Den historiska bakgrundens dåliga sida är familjens och kvinnans svaga ställning. Förbindelserna mellan portugiser och slavkvinnor var förstas helt på mannens villkor, och den traditionen håller i sig.

Till detta kommer den stora emigrationen, som också påverkar familjebilden. Den började redan när de amerikanska valfångstfartygen mellanlandade på öarna under 1800-talet. Då mönst-

rade unga kapverdier på, och hamnade sedan ofta som arbetare i den framväxande industrin i USA. Fortfarande bor de flesta emigrerade kapverdier i USA, men många har också sökt sig till det övriga Afrika och till Europa — det finns t ex 5-600 kapverdier i Sverige.

Nuförtiden händer det också att kvinnor reser ut för att arbeta som hembiträden eller inom serviceyrkena, men merparten emigranter är ändå män. I bästa fall skickar de hem pengar till familjen på Kap Verde, i värsta fall hörs de aldrig av igen. Alice i Sao Domingo till exempel var gravid med sitt femte barn när hennes man emigrerade, och sedan dess har hon aldrig hört av honom.

LÖSA FÖRBINDELSER

”Machismo”-traditionen och emigrationen gör att en kärnfamilj som håller ihop ett helt liv igenom är något mycket sällsynt på Kap Verde. Det är i stället ”parallell-förbindelser” eller ”serie-förbindelser” som är vanliga. En man kan till exempel ha flera hushåll parallellt, kanske till och med i samma bostadsområde. Han har barn med varje kvinna och bor än här, än där. Har han jobb kan han bidra med en slant till varje hushåll, har han inte det kanske han gör lite praktiskt arbete.

Serie-förbindelserna fungerar som våra sambo-förhållanden: man flyttar ihop, skils, flyttar ihop med en annan etc. Skillnaden är att varje ny förbindelse på Kap Verde brukar ge upphov till ett eller flera barn. Mannen är stolt över att ha många barn, och kvinnan ser barnen som ett sätt att hålla kvar mannen.

Om förhållandet ändå spricker försöker hon på nytt med nästa. Det är därför inte ovanligt med ensamstående kvinnor som har 6-7 barn med olika män.

— Jag har hört berättas om en man som hade tre hustrur och sammanlagt 24 barn, säger sjuksköterskan Lotta Thyren som arbetar som biståndsarbetare för Afrikagrupperna.

— Jag har också hört talas om en som hade 40 barn. . . fast det kanske ändå var en skrytlögn.

— Det är status för män på Kap Verde att ha många barn. En man som är trogen, och bara har barn med sin fru, kan till och med bli retad för det av sina manliga kompisar.

År 1975 blev Kap Verde fritt från Portugal. Regeringen har sedan dess startat ett mödra- och barnavårdsprogram, börjat bygga daghem och infört ny familjelagstiftning.

— De nya lagarna jämställer långvariga samboförhållanden med legala äktenskap, vilket kan vara viktigt om mannen dör och det finns något att arva, säger socialarbetaren Conceicao Fortes. Lagen ger numera också mannen en plikt att betala underhållsbidrag för sina barn, oavsett om han bor ihop med modern eller inte. Fast det hjälper ju inte mycket, om mannen inte tjänar några pengar. . .

Kap Verde är internationellt erkänt för sin förmåga att använda det bistånd man får på ett effektivt sätt. Det finns bland annat nödhjälpsarbeten, där arbetslösa engageras i till exempel vägbyggen eller jordbruksterrassering, och får betalt med biståndspengar. Ofta är det just ensamma mödrar som får sådana arbeten. Det finns också socialhjälp i form av matrasoner som delas ut till behövande familjer.

FAKTA

Kap Verde består av tolv små atlantiska vulkanöar med en yta på 4 000 kvadratkilometer = lite mindre än Närke. Närmaste granne på fastlandet är Senegal, 50 mil bort.

Kap Verde blev självständigt år 1975 efter över 500 år av portugisiskt styre. Regeringspartiet PAICV är närmast att jämföra med socialdemokratin. Omkring 300 000 invånare bor på öarna, men minst lika många kapverdier arbetar utomlands. De pengar emigranterna skickar hem är tillsammans med biståndet avgörande för landets ekonomi, eftersom jordbruket på grund av bristen på vatten inte kan göra landet självförsörjande, och det inte finns några naturresurser av större betydelse.

Det officiella språket är portugisiska, men folkspråket är kreol, en blandning av portugisiska och olika afrikanska stamspråk.

De flesta fattiga bor på landet. Skjulstäder, sådana man möter i de flesta u-länder, finns på Kap Verde bara i den näst största staden Mindelo. I ett sådant skjul, byggt av utbankade oljefat, bor Luisa.

— Vi är 18 personer som bor i det här huset, varav 10 barn, berättar hon. Av oss vuxna är det bara tre som har fast arbete.

— Hur vi försörjer oss? Ja, min mamma säljer varor på gatorna mot provision — cigaretter, godis, småsaker. Hon tjänar ett par kronor om dagen på det. Själv brukar jag göra små kakor och sälja.

— Barnens far ger ibland lite pengar. Han kan sticka åt mig något att köpa kläder åt dem för, men det är inget jag kan räkna med. . .

Svenska Afrikagrupperna har ett pågående projekt i slummen i Mindelo, slumsanering genom självbyggeri. Familjerna får ritningar, praktiska tips och hjälp med lån till byggmaterialet. Efter en trevande start är projektet nu bra igång, och halvfärdiga hus reser sig vart man ser. Genom ett gruppbyggesystem ska starkare hushåll hjälpa de svagare.

ATTACKER

— Jag har mött många starka, fina kvinnor här, säger Sylvia Hermansson. Hon är socionom från Göteborg och en av biståndsarbetarna i Mindelo.

— Det finns en enorm kvinnogemenskap i de här områdena. Mannen betraktas ofta som en sorts bifigur, som man inte räknar så mycket med. Däremot

räknar man med sina kvinnliga vänner, att de ska ställa upp.

— Som svensk kvinna får man ett perspektiv på sina egna problem när man ser hur kvinnorna här har det — vilket jättejobb de måste lägga ner varje dag bara på att få mat till familjen.

Ibland kommer också en reaktion, då kvinnor som pressats hårt av allt ansvar inte orkar mer. I Sverige skulle motsvarande reaktion kanske uttrycka sig i en depression, eller flykt till sprit och lugnande taletter. På Kap Verde tar reaktionen oftast formen av "ataques" — det kulturellt accepterade sättet att lätta på trycket.

— Kvinnorna kommer till sjukhuset stöttade av 10-15 anhöriga, vänner och grannar. De verkar nästan avsvimmade, men kan få väldiga kramper och späna sig så att de nästan ramlar ur sängen, säger Lotta Thyren.

— En kvinna som har en "attack" får förstås mycket uppmärksamhet. Folk håller om henne och pysslar om henne, och så får hon vila ett par dagar och slippa allt ansvar. Det är väl det hon behöver. Attacken är inte spelad — kramperna är verkliga — men det hela har helt klart en psykisk bakgrund.

— Från sjukhusets sida är det inte mycket vi kan göra, annat än att ge valium för att häva kramperna. Sen skriver vi ut henne efter ett tag, men eftersom hon återvänder till samma situation händer det ju att vi har henne här igen efter en tid med en ny attack. . .

Lotta och hennes kollega Ann-Britt Hjelm arbetar på Brava, en av Kap Verdes minsta och svårtillgängligaste öar, som man bara når med båt en gång i veckan. När de inte arbetar på sjukhuset åker de ut till byarna med PMI, mödra- och barnavårdsprogrammet. De undersöker gravida kvinnor och småbarn, ger vaccinationer och goda råd. De lär också kvinnorna att laga "papa mixta", en näringsrik gröt där basmaten ris och majs utökats med fiskmjöl, torkade gröna blad, malda bönor eller mjölkpulver för att få upp proteinhalten.

Lotta, AnnBritt, annan sjukvårdspersonal och den kapverdiska kvinnoorganisationen OMCV försöker också göra propaganda för familjeplanering, men framgången är måttlig. Ett skäl är att katolska kyrkan talar emot preventivmedel, speciellt när det gäller unga flickor som ännu inte flyttat ihop med någon man: de förväntas inte ha något sexuelliv. När flickan sen fått ett eller ett par

barn har det argumentet försvunnit, men då är det i stället männen som säger nej till preventivmedel.

— Vi propagerar för att man åtminstone ska ha ett par år mellan barnen, säger Lotta. Men det ger ofta bråk i familjen. Det händer att kvinnan kommer och säger att mannen tagit p-pillerkartan och stuckit.

— Mannen vill väl ha den hållhaken på kvinnan, att han kan göra henne med barn. De flesta kvinnor frågar också sin man om lov, och finner sig i vad han bestämmer. Ett undantag har jag mött — en kvinna som bad oss om en extra spiral, för att hon skulle kunna visa den och påstå för sin man att hon låtit dra ur spiralen. Men hon är den enda jag vet som vågat lura sin man på det viset.

BARNLÖSHET — EN KATASTROF

Även om många kvinnor på Kap Verde skulle vilja ha mindre tätt mellan barnen, så är det ingen som vill vara utan barn. För en kapverdisk kvinna är ett "oäkta barn" inget större bekymmer, medan däremot barnlöshet kan vara en katastrof. Nästan en tredjedel av de gynekologiska fallen vid sjukhuset i den lilla staden Assomada gäller barnlöshet, och det kan komma 18-åriga flickor och klaga över att de inte lyckats bli med barn. . .

Stora barnkullar, män som kommer och går, tungt arbete och försörjningsbekymmer — det är hårt att vara kvinna på Kap Verde. Men ändå har kvinnorna på sitt sätt ett rikare liv. Männen har en mer yttlig gemenskap som kretsar kring sport, musik och sprit, medan kvinnorna har både närheten till barnen och en mer djupgående gemenskap sinsemellan.

Kvinnorna vet också ofta mer om släktens historia och landets angelägenheter än männen. I förhållande till sin man kan kvinnan vara förtryckt, men flera kvinnor tillsammans utgör en glad och stark grupp som slänger käft och driver med alla auktoriteter.

Alice, Luisa och de andra kan också se fram mot att belönas för allt sitt slit när de blivit gamla — ålderdomen respekteras högt på Kap Verde, och mormor och farmor kan fortfarande göra viktiga insatser genom att till exempel se till barnbarnen. Hon kan också tryggt räkna med att bli omhändertagen och försörjd på gamla dar av de barn hon själv en gång tagit hand om. □

MARGIT

En olydig pensionär utan dåligt samvete

Margit Ekelund, 82, är trädkramare. Vår "maskot" kallar de henne längs västkusten, de som kämpar för att stoppa Skammens Länk.

— Jag minns hur jorden såg ut här, jag är förtvivlad över hur mycket som skövlats. Så jag ämnar vara med och protestera mot vansinnet och göra nytta som människa så länge jag förmår.

Margit Ekelund.

Margit Ekelund är född år 1905. Hon finns på allas läppar häruppe i Ljungskiletrakten.

Här har bildats ett band av människor, de kallar sig trädkramare, som kämpar för att stoppa motorvägen mellan Stenungsund och Uddevalla, den väg som Margit kallar "första benet i Skammens länk". Det är första biten av en annan berömd västkustares, P G Gyllenhammars, plan på supermotorvägen Scan Link.

Margit är på allas läppar också därför att hon med en pennkniv klippte av polisernas avspärrning.

Det var när trädkramarna demonstrerade i skogarna kring Ödsmål mot motorvägsbygget och möttes av ett sextiotal poliser med hundpatruller.

— Det var en ganska kall morgon, vi var där redan halv sex, innan jobbarna började fälla träd och röja mark för vägen. Där var fullt av poliser när vi kom, berättar Margit.

Det var inte den första trädkramaraktionen för henne, men tidigare hade hon hållit sig i bakgrunden och sett människor bäras bort och arresteras. Bland dem hennes två söner och den författarinnan hon så uppskattar, Sara Lidman. Nu hade Sara igen rest ner från Missenträsk för att delta i trädkramarprotesten. Så den morgonen bestämde sig Margit att nu var det hennes tur.

— Ska de andra gripas så ska minsann också jag! Jag var beredd på att skaka galler med Sara Lidman. Men poliserna ville inte gripa mig.

Stödd på en käpp tog sig Margit fram mot polisspärren.

— De hade spänt ett rött band. Hit men inte längre får ni komma, sa de. Vi försökte tala förstånd med dem. Jag frågade: — Fryser ni inte? De svarade artigt: — Vi har långkalsonger!

— Jag hade en liten pennkniv i fickan, så när poliserna tittade åt annat håll sträckte jag mig fram och klippte av bandet.

Poliserna överraskades, drog sig litet bakåt och Margit tog flere kliv in på "deras" område. Men hennes försök att helt ta sig förbi misslyckades.

— Poliserna stod i vägen som en järnridå. "Jag är inne på avspärrat område, varför tar ni mig inte? Jag begår ju lagbrott!", försökte jag, men de hade väl

respekt för mina rynkor. "Vad är du ute efter, bara reklam", sa poliserna. "Klart det", sa jag. "Då kan ännu fler reagera mot motorvägsvansinnet och Scan Link". "Åk hem till ålderdomshemmet", rann sinnet på dem. "Nej, jag stannar", sa jag och så vaktade jag dem i flere timmar.

— Jag vet inte om de hade order uppfifrån att inte arresteras gumman, men de visste nog vilket skri det skulle bli om de bar bort en 82-årig tant.

Vid tvåtiden lämnade Margit platsen, då hettade det till ordentligt och polisen släppte hundarna.

PRINCIPFAST

— De gjorde många illa, flere demonstranter fick hundbett och greps av polisen.

Ett par dagar senare klättrade flere av de yngre trädkramarna upp i träd och satt där i elva timmar. En 21-årig jänta åtalas nu för "våldsamt motstånd" för att hon försökte förhindra tre poliser från att dra ner henne från trädet hon satt i, flere meter ovan marken. Poliserna menade att hon gjort deras arbete "livsfarligt"!

Margit skrattar, när rättegången mot tösen börjar i Ödsmåla ska hon vara bisittare. Med rätt att uttala sig. Vilken rätt förvägrar en 82-åring att säga sitt!

Margit Ekelund är en av de många starka och principfasta kvinnorna i kampen för miljön, kampen för freden och för en bättre värld för våra barn. I den kampen finns ingen klyfta mellan olika generationers kvinnor. Tvärtom, säger hon, och menar att folkaktionerna har lyckats stoppa dåraktigheter förut. Ett svenskt atomvapen var svindlande nära, men stoppades. Fredskampen har gjort oerhört mycket. Kampen för barnbidrag, ATP och annan social trygghet kunde inte segra utan kvinnorna!

— Så även om vi kanske inte lyckas stoppa motorvägsbygget är det viktigt att kampen går vidare. Det är viktigt att reagera mot politiker som fattar så fel beslut.

— Jag har sett att miljömänniskorna inte bara agerar med känslan, utan många har en mycket djup kunskap om vad miljöförstöring verkligen innebär, därför kämpar jag med. Men många politiker har varken känsla för eller kunskap om vad som sker, deras beslut går över huvudet på de människorna som de anser saknar förstånd att "se landets bästa", som en lokalpolitiker sa till mig.

— Men det är farligt när politikerna bryter sina löften och t ex ställer jobben och miljön mot varandra. Vi lever både med och av miljön, finns inte naturen finns inte vi heller. Man kan inte tänka så krasst, då leder det till ett sorgligt för-

Trädkramarprotest i Ödsmål.

därv, utvecklingen och försumningen går fram samtidigt. Det är som en snabb bil, man måste alltid veta hur lång bromssträckan är.

Margit har kanske litet svårt att röra sig smidigt ute i skogen, men hon har andra kampformer. Hon har t.ex. kontaktat miljöminister Birgitta Dahl, de brevväxlar.

— Ja, jag började. I september fick jag ett svarsbrev där hon skrev att "det socialdemokratiska partiet svävar inte på målet. Den regering som vill värna om miljön satsar inte på Scan link". Vad glad jag blev! . . . men 14 dagar senare visade regeringen grönt ljus för motorvägsbygget.

— Min ärliga uppfattning är att Birgitta Dahl vill väl, men inte riktigt har klart för sig vilka starka krafter hon har emot sig när hon vill stoppa Scan link. Vet hon inte hur Gyllenhammar och kompani agerar. Vill hon verkligen säga nej till Scan Link måste hon ta strid tillsammans med oss.

GAMMAL TANT?

— I det senaste brev jag fick från henne citerar hon en dikt av Karin Boye, med raden att "Vägen är inte viktig utan målet". Tänkte hon på motorvägen? Är hon plötsligt en gammal tant som tar åt sig av poesin? Jag tror inte att Karin Boye hade tänkt sin versrad så! Målet är en ren miljö, men denna väg är det värst-

ta hotet mot målet. Det ska jag skriva till Birgitta Dahl nu. Och jag tänker fråga henne, att när hon reser utomlands och ser saker som är hemska i miljöhänseende, vad tänker hon då? Så tur att vi har det rent och fint härhemma? Eller vad kan vi göra för att inte själva fortsätta att förstöra vår fina miljö?

Många människor kanske ger upp när de ser att motorvägen ändå byggs. Hur orkar du alltid gå vidare?

Margit ler. Utanför de stora fönstren i Villa Solbacken lyser vintersolen så klar att drivorna gnistrar som blå diamanter. Längre ner ser man en vik av havet.

— Även om jag är äldst bland trädkramarna är jag frisk nog i kropp och själ för att ställa upp. Kanske kan jag ge ungdomarna något, med min erfarenhet. De kallar mig sin maskot. Så jag är inte orolig om det tillfälligt blir tyst omkring oss, det är så många som inte vill ha Scan link och folk kommer hela tiden över till oss. Är vi sen obehagliga för politikerna, så desto bättre! Politikerna ska lära sig att tänka litet djupare innan de fattar sådana beslut. Jag hade haft dåligt samvete om jag inte protesterat och inte försökt fostra politikerna att tänka om. Det måste vi, man trampar inte på gräsrotterna.

— Det jag egentligen vill säga är: Håll tanken levande. Krama vidare! Så länge det finns träd! □

SUSANNE BJÖRKENHEIM

Några träd

*För värme fälldes
det första trädet.
Till bo och bygge brukades
det andra.
Det tredje lämnade
sin plats för sådden.
Och omkring skörden
samlades vi många.*

*De träden gav oss
vad vi behövde
av skydd mot krafter
som kunde skada.
Det fjärde trädet
— symbol för livet —
är brutet, skadat,
men lever än.*

*Kring trädet kämpar
nu skilda krafter.
Man lyfter yxan
och mättar slag;
"Bort, fram för välfärd
och vida vyer.
Teknik är räddningen
för vår värld!"*

*Men många andra
slår ring runt trädet.
Vår kropp och själ
satsar vi i kamp
att vårda, skydda
det liv som spirar.
Än finns det liv!
Och då finns det hopp!*

MARGIT EKELUND

Har ni hört om Round Table of European Industrialists? Det är 23 riktigt stora herrar i riktigt stora bolag, som alla är västeuropeiska och exportinriktade.

Denna exklusiva herrklubb tränger nu in i svenska folkets liv. Den bildades år 1983 i Bryssel, med Pehr G Gyllenhammar som ordförande. Ett år senare kom den med sitt förslag om "felande länkar". Den viktigaste länken som fattades var en tunnel under engelska kanalen, men den grejas nu.

För Nordens del skissade herrarna upp Scan Link, en supermotorväg från Oslo till kontinenten. Ner genom västkusten med en bro över Öresund från Malmö till Köpenhamn, ner som en kil genom lilla Danmark, till Västtyskland och EG-området. Motorvägen Stenungsund-Uddevalla är första biten.

Varför Scan Link? Herrarna vill ha snabbsnabba transporter över gränserna utan hinder. Deras paroll är följande: "Europas industri får inte hindras att söka uppnå stordriftsekonomisk och optimal marknadsföring och tillverkningsstrategi" (första Scan Link-informationen).

Trafikhinder som smala vägar, färjor, småstäder och chaufförernas arbetstid fördröjer transporterna. Det anser herrarna försvagar möjligheten att konkurrera på världsmarknaden. Scan Link ska förena det svenska storkapitalet med ett "starkt Europa" (=EG) mot USA och Japan/Sydostasien. Det socialistiska Europa nämner herrarna inte.

Grundtanken i deras "nya Europa" är att allt ska nås på tio timmar. Det som faller utanför tiotimmarsgränsen räknas inte, det är inte lönsamt. Det har gett herrarna "just in time"-principen, det vill säga att företagen inte längre ska ha lager utan långtradare ska rulla som löpande band mellan underleverantör och fabrik.

Det kräver snabba, breda vägar, som inte stoppas av lokaltrafik. Nationella gränser och lagarbryts ner av deras "10-timmars"-lag.

Det första Scan Link-förslaget presenterades av Volvo-chefen själv på luciadagen 1984. En motorväg från Oslo runt Göteborg och ner längs västkusten till Skåne med vägtullar som på 1800-talet.

Sex veckor senare kom Uddevalla paketet, där (s)-regeringen "gav" Gyllenhammar både en bilfabrik och motorvägen Stenungsund-Uddevalla, det har Kjell-Olof Feldt själv senare bekräftat. Varvet lades ned. Regeringen valde att satsa på en utvecklingsmodell som stryker den resurssnålare och miljövänligare sjöfarten och satsar på bilar. Så för första gången i Sverige byggs nu en motorväg innan det överhuvudtaget finns underlag för den.

I december 1985 presenterade Volvochefen plötsligt en ny skepnad för Scan Link-planen. "Arbetsgruppen för utvidgat ekonomiskt samarbete i Norden". Flera direktörer och några av arbetarrörelsens representanter i Norden knöts till gruppen. Scan Link var huvudfrågan och arbetsgruppen presenterades som "statlig" — en statlig volvolink! — tills Olof Palme meddelade att arbetsgruppen inte fått något uppdrag av de nordiska regeringarna. Svenska

BILD: JONAS HALLQVIST/MIRA

SCAN SKAMMEN

i arbetsgruppen var förutom Gyllenhammar Curt Nicolin, Asea-Brown Boveri-chefen Percy Barnevik och Göteborgs socialdemokratiska kommunalråd Sören Mannheimer.

Några kalkyler på att Sverige verkligen skulle ha nytta av Scan Link har gruppen inte presenterat.

I februari 1986 lades nästa bricka på bordet. Kockums varv fick dödsstöten av regeringen och i det sk. Malmöpaketet fick Saab sin fabrik, på Kockumsområdet, och storkapitalet samt Scan Link-ivrarna regeringslöfte om en bro över Öresund. Det kändes som en seger för Gyllenhammar-gruppen: Öresundsbron är nyckeln till Scan Link! Och tvärtom — Scan Link står och faller med bron.

Men då hade människorna börjat vakna. Miljöförbundet protesterade och på västkusten och i Skåne bildades Motlänken, av människor som inte vill ha den miljöförstörelse som en ytterligare satsning på bilismen med supermotorvägar innebär. De stora herrarna alarmerades och slog till taktisk reträtt. De lovade att vid sidan av motorvägen bygga en järnväg. Scan Link blev ett konsortium (= gemensamt bolag för många företag med endast en uppgift), med kontor i Köpenhamn och Curt Nicolin som ord-

LINK ENS VÄG

förande. Uppgiften var att skönmåla Scan Link i allmänhetens ögon, så att vanliga människor inte skulle vinna opinionskampen mot linken och bron.

De satte sprätt på 13 miljoner i en PR-kampanj. Vackra broschyrer berättade om ett ofarligt Scan Link, ingen ökad trafik på grund av motorvägen och ingen ökad miljöbelastning. Kejsarens nya kläder, alltså, för Scan Link.

Det varvades med uttalanden från lägre volvochefer om att man måste "välja mellan träd och människor". . . . Skulle volvocheferna hellre köra på en människa än att demolera bilen mot ett träd!! Det uttalandet rättfärdigade motorvägsbygget i Stenungsund och kriminaliserade dem som protesterade mot det. Detta samtidigt som träden *dör* av samma luft som vi människor andas! Där vill Volvo att vi ska välja!

Det gör människor! — väljer människan! Medan polisen röjer undan människor för att plöja ny mark för "Skammens väg" = Scan Link.

Vad säger regeringen?

Ingvar Carlsson och Birgitta Dahl har sagt *nej* till Scan Link. Men de har sagt *ja* till motorvägen Stenungssund-

Det är här i Bohuslän som de stora herrarna har tänkt sig den första biten av Scan Link.

Scan Link ska dras från Oslo och sedan ner genom hela den svenska västkusten innan den från Malmö fortsätter över till Danmark.

Uddevalla, som är den första biten i Scan Link, och antytt ett *ja* till Öresundsbron, som är den sista delen i Linken på svensk mark. Hur går det ihop?

Trafiken på våra vägar har ökat med 5-6 procent varje år de senaste åren, medan Vägverket räknade med en ökning på högst en procent. Kväveutsläppet från bilarna är alltså större än beräknat. Byggs Scan Link kan vi aldrig uppfylla regeringens mål att minska bilavgaserna, för Scan Link betyder mer tung trafik och ökad miljöförstöring genom alla gifter som då spys ut i luften. Det kostar samhället mycket i form av sämre miljö och skogsförstöring och detta i ett område, där vart tredje träd redan nu är sjukt! Vi ska vara medvetna om den effekten när vi diskuterar Volvos superväg. Vill vi ha vägen får vi ta följderna!

Scan Link visar hur långt de politiska krafternas vilja att ta ansvar för vår framtida miljö sträcker sig. Scan Link är kapitalets väg. Samtidigt är det deras politiska målsättning. Det är en fråga om vilken utvecklingsmodell Sverige ska satsa på för framtiden.

Round Table-gruppen är en "skuggregering" för monopolen, och en del av storkapitalets och den politiska högerens mål — att föra Sverige närmare EG. Scan Link är vägen till EG.

Glöm allt snack om en superväg och bro! Med Scan Link strävar näringslivet till att riva ner alla politiska handels hinder och baxa Sverige in i EG. Vanliga arbetande människor i Sverige har ingenting att vinna på det. För dem är det nya flyttlass av produktion och människor till det område som kan nås från EG-höghälsan på 10 timmar. Allt annat, allt norr om Stockholm och öster om Väneren, blir subregioner, som ingen satsar på.

Frågan är: Är regeringen redan uppbunden till denna modell? Det är ju Scan Link-regionerna som får de verkligt stora stödpaket. Resten får smulor.

Skrämmande är att Gyllenhammars förslag, tas på fullt allvar av så många politiker. Privatkapitalets projekt blir genast som en lag i den politiska planeringen. Vilken demokrati är det!

Men vi kan inte ha både kapitalets väg och regeringens "tredje väg". Väljer man storföretagens modell med Scan Link och EG — blir det inte utrymme för reformer, det gäller både människan och miljön. Den diskussion om EG och Scan Link som förs i många organisationer och de växande protesterna visar att folk börjar dra åt ett annat håll. Väljer den utveckling som *är bäst* för vanliga svenska kvinnor och män och våra barn.

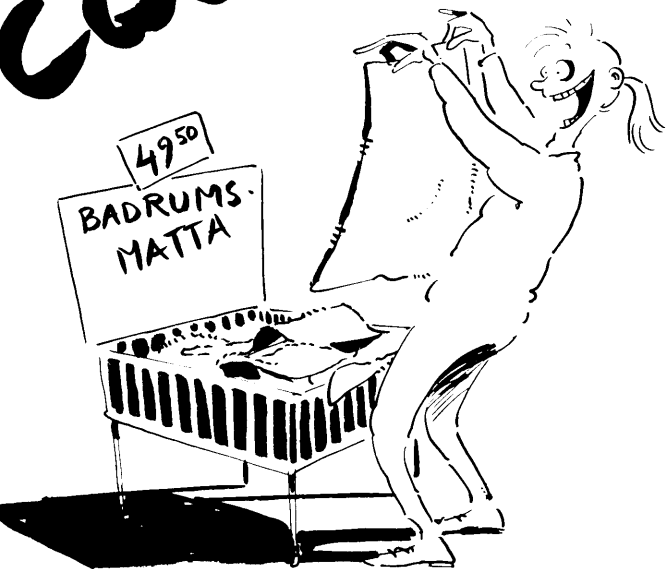
Ett färdigt Scan Link ökar integreringen med kapitalets Västeuropa. Det gör det svårare att få igenom beslut som går emot storkapitalets intressen. Vilka möjligheter har vi att hävda vårt nationella oberoende och egna demokratiska beslut om vi smygkors in i EG? Det är "gemenskap" för Gyllenhammar, men inte folket.

Och det innebär "gemenskap" med de krafter som gör allt för att torpedera vårt krav på att utropa Norden till en kärnvapenfri zon. Välj själv! □

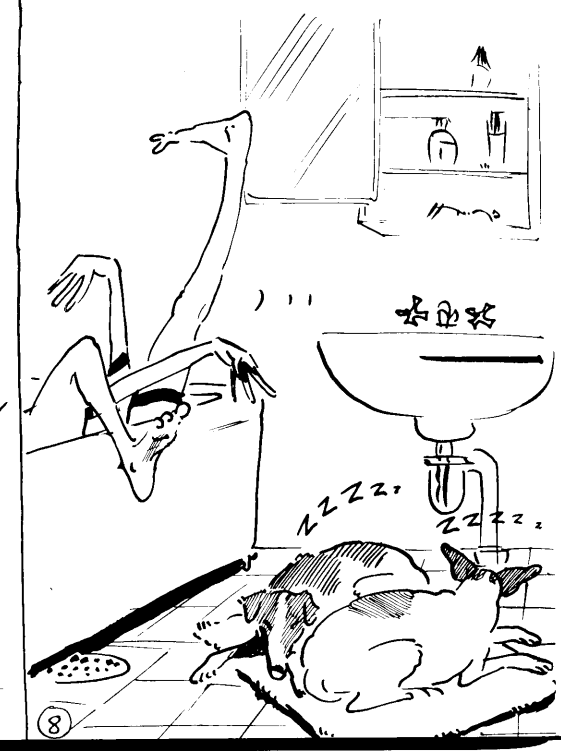
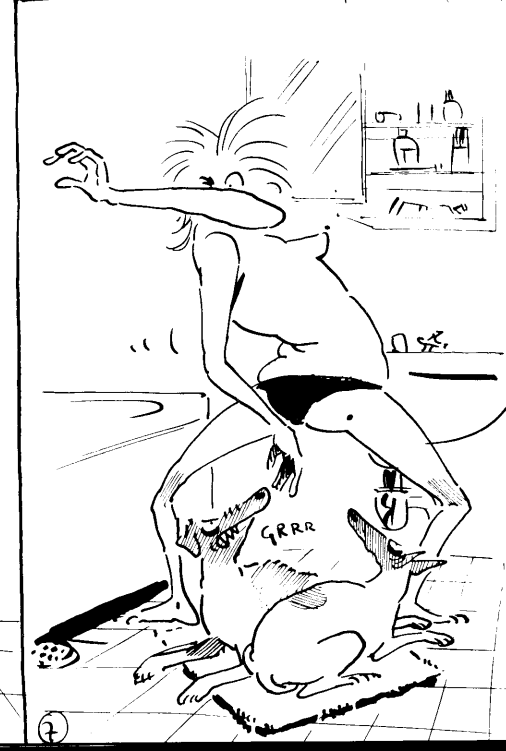
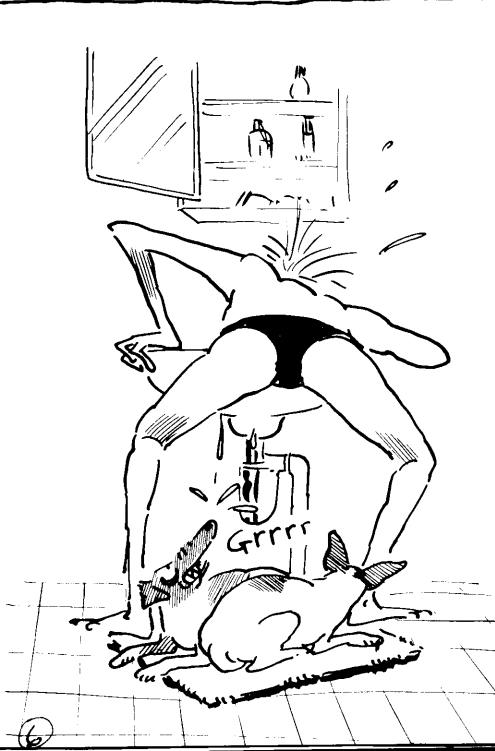
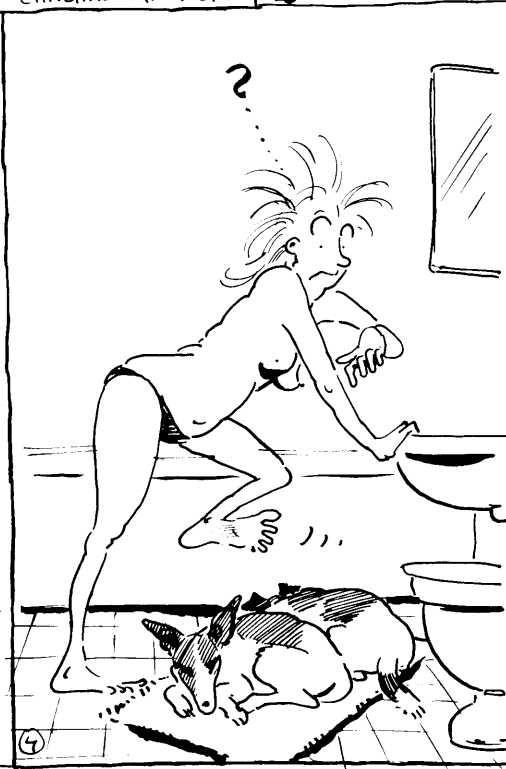
MART AREHAG (Motlänken)
genom SUSANNE BJÖRKENHEIM

COLD

EN
HUNDÄGARES VARDAG

CHRISTINA ALVNER

RECENSIONER

Amanda

En häxroman
Irmtraud Morgner

ARBETARKULTUR

AMANDA — EN HÄXROMAN
AV IRMTRAUD MORGNER
ARBETARKULTUR

Fyra kvinnoliv

Kvinnorörelsens uppsving på 60- och 70-talet har gett oss en glädjande efterdyning av skönlitteratur av kvinnor om kvinnor. Av nyutkomna har jag läst två som handlade om verkliga kvinnoöden och två om diktade. Här följer de i nämnd ordning.

"Anna Branting" av Lena Svanberg: Anna föddes 1855, dotter till en poliskommissarie, som ägde ett hyreshus i Stockholm. Modern var hans andra hustru. En förtryckt och hunsad sju-barnsmor.

Den första hustrun hade varit tolv år äldre än mannen, men hon hade pengar. Så kunde mannen genom giftermål lägga grunden till en förmögenhet eftersom han var hustruns förmyndare och förfogade enväldigt över både henne och egendomen. Därmed var kvinnoförtrycket lagstadgat och sågs som helt naturligt.

Anna uppfostrades som en borgardotter. Yrkesutbildning eller studier var endast för söner. Hon hade turen att uppvaktas av en adlig löjtnant, gifte sig som 22-åring och födde i rask takt tre barn. Mannen visade sig vara hustru- och barnmisshandlare, Anna flydde och äktenskapet upplöstes.

Den nye mannen, Hjalmar Branting, var en sällsynt god make som dagligen betydade sin kärlek och beundran. Dessa två äktenskap, kan man säga, var motsatta ytterligheter på skalan av äktamakebeteende. Men på det sexuella området betedde de sig på samma sätt. Båda roade sig med prostituerade. Trohet var enbart för kvinnor.

Annas liv som hustru till en ledande politiker skildras med utgångspunkt från sådant hon själv har skrivit, ofullbordat manuskript, romaner och brev. Boken är en läsvärd tidsskildring kring en intelligent överklasskvinna utan politiska intressen. Sådan var Anna Branting, trots att hon levde och skrev under kvinno- och arbetarrörelsens första, stormiga period.

"En kvinna" av Anne Delbée: Camille Claudell, född 1864, blev bildhuggare i Paris. Att försörja sig i det yrket var svårt för en man och omöjligt för en kvinna.

Skildringen bygger på korta artiklar och notiser i böcker av hennes yngre bror Paul, känd författare, och brev från sinnessjukhus, där hon var inspärrad från 1913 till sin död 1943. Det är en mycket mörk, tragisk historia om ensam kamp, hårt arbete och svält. Liksom i Annas liv finns ingen kvinnogemenskap som kan ge stöd och trygghet.

Målet för Camille var att finna en plats i männens värld. Bortstötningen var grym och konsekvent, skråtänkandet befast sedan århundraden.

"Seklets dotter" av Pat Barker: Pat Barker berättar om hur livet blev för en flicka, Liza, född vid sekelskiftet. Hon ger en tankeväckande inblick i levnadsvillkoren för engelsk arbetarklass och hur de förändrats i takt med förändrade produktionsförhållanden.

Världskrig, depressionsperioder och "strukturomvandlingar" allt har satt sina spår i Lizas hårda liv. Klassgränserna var tydliga. I arbetarkvarteren levde familjerna tätt tillsammans. Hjälp och samarbete mellan kvinnorna var nödvändigt.

På 1980-talet är allt förändrat. Männens arbetsplats, järnbruket, är nedlagt, arbetarkvarteret utrymt. Liza är ensam i ett rivningshus. En ung socialarbetare

besöker henne för att övertala henne att flytta innan grävskepparna kommer. Hans liv beskrivs parallellt med Lizas återblickar. Vad är författarinnans mening med detta grepp?

Han är osäker och otillfredsställd med arbetet att betala ut understöd och försöka sysselsätta de arbetslösa ungdomsgång som är rester av arbetarklassen i området. Har socialarbetarna, mest kvinnor, övertagit något av arbetarkvinnornas roll?

En intressant fråga. Pat Barker kunde ha något att berätta om arbetarkvinnornas nutid.

"Amanda. En häxroman" av Irmtraud Morgner:

Boken är andra delen i en trilogi. Första delen är omtalad och uppskattad av feministerna i Väst, men finns inte översatt till svenska.

Amanda har fått ett litteraturpris. Huvudpersonen Laura Salman kör pendeltåg i ÖstBerlin, nattskift för att få mera tid med sonen i förskoleåldern. Häxroman är inte en innehållsdeklaration som lockar mig, men efter den första tröga starten var jag förhäxad. Med humor och ironi får grekiska myter ett feministiskt innehåll.

Jordgudinnan Caia finns i bakgrunden och en sirén lever undagömd i Berlins Zoo. Myterna vävs samman med realistiska skildringar av Lauras och vänninnan Vilmas vardagsproblem och livet i ÖstBerlin. Författarinnan ger träffsäkra porträtt av männen både som typer och individer. Även om ideologin är olika i Öst och Väst blir praktiken märkvärdigt lika. Bland häxorna finns olika åsiktsriktningar, som i verkligheten.

Morgner är väl insatt i problematiken. I slutet av boken drar det ihop sig till en avgörande strid för jordens framtid. Jag väntar med spänning på tredje delen av trilogin.

RUTH BOHMAN

RECENSIONER

HUSET MED DEN BLINDA
GLASVERANDAN
AV HERBJØRG WASSMO
NORSTEDTS

Fint porträtt

Den första svenska upplagan av denna boken kom redan 1985, men det är så bra med böcker — de drabbas inte av modeväxlingar. Herbjørg Wassmos böcker om Tora kommer att leva länge.

Toras pappa var tysk soldat. Det glömdes inte så lätt i det lilla kustsamhället. Då freden kom, klipptes håret av Toras mamma, helt ned till hårbotten. Så gjorde man med "tyskerslampor". Hon fick vara tacksam att någon alls ville ha henne, även om det bara var den alkoholiserade f d sjömannen Henrik, invaliderad efter ett torpedanfall under kriget.

Det är Ingrid, Toras mamma, som får försörja familjen. Hon arbetar nattsift på fiskfabriken. Och när mamma är borta, blir Tora ett värnlöst offer för Henriks övergrepp.

Tora bor i Tusenhemmet, där byns utslagna existenser håller till, och där det råder en stark solidaritet. Men Tora har andningshål utanför den fattigsliga miljön. Hon har sin moster, som är stark och självständig, och som tycker mycket om Tora. Hon har den vackra och snälla lärarinnan, som visar henne vägen till böckerna. Och en dag blir hon vän med en nyinflyttad dövstum pojke, vars familj äger böcker och radiogrammofon, men som framför allt öppet visar att de håller av varandra.

Tora berättar inte för någon om sin rädsla för Henrik, för *farligheten*. Kanske för att hon vill skydda sin mamma. Tora gör allt för att hjälpa och skydda henne, och får allt för tidigt ta på sig ett stort ansvar.

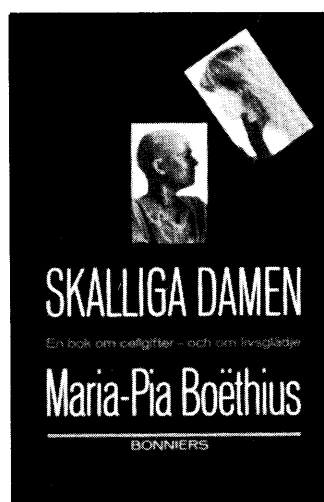
Boken är spännande, det är svårt att lägga den ifrån sig innan man har läst färdigt. Trots att den handlar om fattigdom och grym incest, är det märkligt nog ingen dyster bok. Porträttet av Tora är väldigt fint, men vi lär också känna de andra människorna i fiskeläget, och inte minst den storslagna naturen. Språket är mästerligt, även i översättning (Stafan Söderblom har gjort ett bra jobb).

Man längtar strax till nästa bok i serien, för att få veta hur det går med Tora. Efter "Huset med den blinda glasverandan"

kommer "Det stumma rummet" och "Hudlös himmel". För den sista fick Herbjørg Wassmo Nordiska Rådets litteraturpris 1987.

Jag skriver om en såpass "inaktuell" bok därför att den nu finns i pocketupplaga för drygt 30 kr. Dessutom vill jag gärna att så många som möjligt ska unna sig att läsa böckerna om Tora. De är bland det allra bästa som har skrivits i Norden på senare år.

AASE BANG

SKALLIGA DAMEN
AV MARIA-PIA BOETHIUS
BONNIERS

Positivt om cancer

En kort tid innan hon fyllde fyrtio opererades Maria-Pia Boëthius för en tumör, stor som en handboll, på ena äggstocken. Det var en så kallad malign teratom, och det blev nödvändigt med en efterbehandling med cellgifter. När Maria-Pia försökte ta reda på vad behandlingen skulle innebära, visade det sig att nästan inget var skrivet om cellgifter, och läkarna lämnade ogärna information. De ville "skona" patienten.

Behandlingen blev fasansfull: "en outhärdlighet som måste uthärdas". Tre gånger upprepa-

des kuren. "Kroppen är bara en vidrig börda, illamående, trött bortom döden, verkande, icke-fungerande, blödande men uttorkad, orkeslös. Denna kropp måste jag släpa igenom dessa sju dagar". Hon tappade också håret — en vedervärdig upplevelse, men dock ett av de mindre problemen med kuren.

Efteråt är hon ändå tacksam för att hon har genomgått behandlingen. Dels har sannolikheten för nya tumörer minskat (men hon kan inte vara helt säker för efter fem år), dels har hon återfått en stark livsglädje efter att ha vistats i dödens väntrum.

Maria-Pia har hela tiden ett starkt stöd av man och tonårsdotter, släkt och vänner. Hon understryker hur viktiga alla vänskapsbevis och allt mänskligt stöd är under en svår sjukdomsperiod.

Boken innehåller dels dagboksanteckningar, dels information om vad cellgifter egentligen är. Även en minneslista med frågor man bör ställa som cellgiftspatient finns med. Flera kapitel handlar också om lycka och livskvalitet.

Detta är trots ämnet en optimistisk bok, som vill visa på människors förmåga att växa genom lidanden. Den är flyhänt skriven av en erfaren journalist. Det blir en del upprepningar, och ibland är boken lite ytlig. Men den är lättläst och har mycket att ge både till den som (hitills) har förskönats för cancer, och den som söker uppgifter om cellgiftsbehandling för sig själv eller någon anhörig.

Låt mig sluta med några rader ur boken: "Döden och möjlighet till död är mig mycket nära och just därför uppenbarar sig livet för mig i all sin härlighet.

Det är en gammal och sliten sanning men inte desto mindre sanningen. Jag har blivit till för att en dag gå bort, och i det perspektivet förvandlas min vistelse här på jorden till ett mirakel. Jag är inte rädd för döden, men jag vill oändligt gärna leva."

AASE BANG

Stort TACK till alla er som ställt upp
med en slant till Vi Mänskors stödfond
(pg. 9024-1).

Bara de sista månaderna förra året
fylldes kassan med ytterligare närmare
tretusen kronor. Vi Mänskor behöver er
alla. TACK igen!

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Vi måste stå på oss!

SKV:s tal i Göteborg på den internationella kvinnodagen

Hej kamrater, hej kvinnor!

Ja, nu står vi här igen den 8 mars — vår alldeles egen dag, framkämpad av kvinnor före oss.

Vi står här med våra nygamla krav om 6 timmars arbetsdag, lika lön, daghem till alla barn, osv. Och om vi ska dra något sorts facit av de gångna åren så blir det inte många plus, utan snarare minus på många kanter.

De så kallade kvinnoyrkena är lika lågavlönade, inom LO till exempel är var tredje kvinna extremt lågavlönad, köerna till daghemmen är fortfarande långa och regeringens löften att bygga bort dem har redan saboterats av kommunerna, den gemensamma sektorn krymper mer och mer, ja, listan kan göras lång.

Men, vi har också fått en jämställdhetslag, vi har en jämo som är kvinna, vi har en mängd löften. Uppvärderingen av kvinnorna har pågått länge och fortsätter att pågå, tack vare vår envisa kamp. Sjuksköterskorna försöker sätta hårt mot hårt, kvinnorna på Eisers strumpfabrik vann en halv seger, städerskorna strejkade och fick igenom vissa krav, osv. Men, till slut måste vi ändå fråga oss, varför vårt samhälle fortfarande i så hög grad är ett manssamhälle?

Jag flög till Stockholm häromdagen, en fredag morgon. Planet var fullsatt av män med portföljer, men också en hel del kvinnor. Tidningsprassel till kaffet. Vad var det man läste? Jo, Dagens Industri och börsnoteringarna. Kvinnor såväl som män. Jag rannsade min obehagskänsla inför den upptäckten: Är jag kanske bara avundsjuk? Är det inte bra att kvinnorna erövrar männens domäner? Ska vi inte visa att "vi kan"?

Men det kändes plötsligt så futtigt. Vår kvinnokamp så degraderad. Är det för det, för dem som jag sprungit på demonstrationer, skrivit petitioner, ropat Jämlikhet?

I Aftonbladet föreslog en riksdagskvinna att kvinnliga politiker skulle göra som männen: gå på krogen och ha sammanträden, i stället för som hittills ha möten kring en sopptallrik hemma hos varandra. Det enda tacket de hade fått för denna sparsamhet var att de inte togs på allvar, kände hon. Hon kallade sitt förslag för "en ny strategi".

Och åter inställer sig samma olustkänsla. Är det detta vår kvinnokamp går ut på? Och apropå "att bli tagen på allvar": Av vem vill vi bli tagna på allvar? Av männen? Av dem som makten haver?

Säkert har denna riksdagskvinna upptäckt detsamma som många med henne: att det nog går att ta sig in i männens värld med list och uthållighet, men väl därinne är det väldigt svårt att påverka den. Hennes strategiförslag känns rent av desperat.

Ibland får jag den förlamande känslan att kvinnorörelsen hamnat i samma smet som fackföreningsrörelsen: ett bollande med lönekrav respektive jämställdhetskrav, två steg fram, ett tillbaka, kompromisser, löne- respektive jämförhandlingar — och sedan? Ett ängsligt bevakande av tillkämpade rättigheter. Ja, ett försvarande och bevakande av det vunna. Som poliser måste vi vara, som vakthundar.

Då blir det liksom svårt att lyfta blicken mot visionerna — ty snart får vi veta att rikets finanser inte har råd med mera lön, med mera jämställdhet, inga nya "utsvävningar", nu måste vi alla ta vårt ansvar, nu måste vi anpassa oss till det nya läget, osv. Och männen, och även några kvinnor numera, som alla läst ekonomi på samma Handelshögskola, förmedlar den bistra "sanningen" med många tabeller och främmande ord. Och våra massmedia refererar snällt och lydigt.

Vad har vi att sätta emot det? Att ekonomin inte ensam får styra Livet? Vi förleds så lätt, alltför lätt, att förminska våra krav, till små hanterbara punktinsatser. Ställ uppfyllbara krav, vädjar även våra riksdagskvinnor, redan helt uppslukade av mansvärldens värderingar.

Värderingar ja, vi vet att det inte går att kommendera fram förändringar, varken på ett individuellt eller ett samhälleligt plan. Det är klart att vi också måste använda oss av strategier. Men låt det då bli en strategi som alltid utgår från mänskliga värden.

Vi ser, idag tydligare än någonsin, att vår västerländska manskultur är en dödsbringande kultur. Den var länge och är till stor del fortfarande en erövringarnas, uppfinningarnas och framstegens kultur som vilade och vilar på oinskränkt och hänsynslöst herravälde över naturen och dess rikedomar. Detta kommer tydligast till uttryck i hundratals krig fram till kärnvapnen och Hiroshima, och 160 till sedan dess. Vi uppmanas att visa sans och måtta inför en sanslös våldsutveckling. Se bara på Israel och Västbanken idag!

Och så miljömorden. . . Vi ser hur träden mejas ned och dör, när kommer turen till oss?

Nej, måttans tid är förbi! Nu måste vi kräva allt!

Hur gör vi det? Det finns andra folk på vårt klot — minoritetsfolk oftast, som har en egen värdeskala som grund för tillvaron och för sitt handlande.

Jag minns de indiska trädkramarna från Himalaya som i december tillsammans med oss gick i demonstrationen från Stenungsund till Ödsmål. Där berättade de om sin egen kamp för att bevara naturen. De talade om träden som våra syskon, om jorden som vår moder. De talade om vördnad för naturen och vår förbundenhet med den.

Och allt de sa kändes helt riktigt och naturligt. Ja, de talade vårt språk, vårt kvinnospråk, som vi kanske börjat lägga av i rädslan att inte bli tagna på allvar. Där har vi det igen: Bara språk utan känsla, utan moduler och utan själ galler i maktens korridorer: Syntetspråk, dataspråk, digitalspråk.

Men vi måste stå på oss: Vi måste använda våra egna ord — vi ska inte tillåta att man byter ut vår själ! Vad är det för ett förnuft eller sans som talar lugnt när människor slås ihjäl och misshandlas? Vad är det för en absurd värdeskala som säger att det är ändå bättre att israeler bryter armar och ben på palestinier än om de sköt ihjäl dem? Ingendera kan vara godtagbart för ett friskt sinne.

Vi ska fortsätta att använda ord som: gemenskap, deltagande, lika värde, omsorg, samarbete, stöd; ja vi ska inte

bara använda dessa ord, vi ska också leva dem. Och genom att vi lever dem följer vi vår historia, kvinnornas liv genom tiderna. Det är dessa värden vi ska göra synliga och ge dem deras rättmätiga plats i det levande livet, i politiken, i ekonomin och annars i samhället. De måste ersätta det vi alltför länge har böjt oss för och som drivit oss till avgrundens rand: individualismen, rangordningen, den nakna styrkan och smartheten, åskådarmentaliteten och överlägsenhetskänslan gentemot andra folk och kulturer.

Vi ska önska, drömma, tala om det, ha en vision och förmedla den genom vårt handlande:

Kamrater, kvinnor: Vad väntar vi på?

Erni Friholt

Det händer i SKV

Rapport från Göteborg

Här i Göteborg har året börjat med mycket arbete, och det är vi glada för. Våra Palestinamöten, som vi har var 14 dag, har varit välbesökta. De skall avslutas, först med en Palestinsk-Judisk kulturfest, sen med en resa till Israel.

En kväll berättade Erni Friholt och Karin Sandgren om Fistula-sjukhuset i Etiopien. Detta unika sjukhus, som opererar svårt förlossningsskadade kvinnor, behöver allt vårt stöd. En utmärkt film visades.

8 Mars firades traditionellt med demonstration och tal på Götaplatsen av Erni Friholt och många invandrarkvinnor.

Vi har också deltagit i "Öppet Hus mot våldet i världen". Det var mycket välbesökt. Talare var bland annat Sara Lidman och Amanda Peralta. Vi har bjudit in kvinnor från Sovjets general-konsulat — till "en försenad 8-marsfest". Det blev en verkligt trevlig kväll.

Glöm inte att fylla i alla listorna i kampanjen "bort med moms på maten". Sist men inte minst tänker vi på Oslo-träffen.

Med hälsningar från Götet,
Zaida.

Bojkotta Israel

Öppet brev till utrikesminister Sten Andersson

Vi har de ohyggliga scenerna från TVs Rapport och Aktuellt ännu på näthinna: De israeliska soldaterna som med berätt mod bryter armar och ben av obehövade palestinska pojkar. Detta sker med statsledningens goda minne, ja rent av på deras uttryckliga uppmaning. Varken vädjanden eller fördömanden tycks kunna hejda dem i deras framfart, som mer och mer liknar en terroristorganisations.

Nu får det vara nog!
Sveriges regering och vi alla måste reagera!

Vi kräver att Sverige bryter de diplomatiska förbindelserna

STOPPA TERRORN!

Jag protesterar mot de långvariga trakasserier mot palestinska och den senaste tidens brutala behandling av dem som gör motstånd mot Israels olagliga och brutala brott mot folkrätten. Jag kommer att bojkotta alla israeliska varor (Carmel, Jaffa, Sharon m.fl.) och turistresor och uppmana andra att göra detsamma, detsamma gäller terrorism. Samtidigt kommer jag att stötta alla israeliska och palestinska fredskraftar.

Till
Israels Ambassad
Box 14006
104 40 STOCKHOLM

Bojkotta SPIES!

Vykorten "Bojkotta Spies!" och "Bojkotta Israel!" går att beställa på SKV:s kansli i Göteborg på tel. 031-14 40 28

Bojkotta ISRAEL!

med staten Israel. Samtidigt ska vi på alla sätt stödja och stärka de goda krafter och rörelser som också finns inne i Israel och som vänder sig emot sin egen regerings terrorhandlingar.

Vi kräver också en total svensk handelsbojkott. När inte ord kan övertyga politikerna, generalerna och deras lydiga soldater, måste vi ta till andra medel.

SKV uppmanar svenska regeringen och hela svenska folket:

Köp inga israeliska varor, åk inte till Israel på semester! De vanligaste varorna är frukt och grönsaker av märkena Jaffa, Carmel, Sharon, Southern Pride (från Sydafrika via Israel). Titta på burkarna, fråga och uppmana affärerna!

Gör en personlig insats för att visa din avsky!

Svenska Kvinnors Vänsterförbund, samlat till förbundsstyrelsemöte den 27-28 februari 1988.

Bojkotta Spies

Den som reser till Mallorca med Spies, kan för en billig penning besöka öns bordeller. Kvinnor på Mallorca har bitt om hjälp att stoppa denna trafiken — som inte är något för "barn och känsliga själar", enligt reklamen.

SKV Göteborg har tryckt upp klatschiga vykort som vi skickar till Spies, där vi meddelar att vi bojkottar alla Spies-resor så länge koppleriutflykterna fortsätter. Beställas på tel. 031-14 40 28 — så får du samtidigt en trevlig pratstund med Zaida!

Zaida Hagman är tidigare undersköterska, i Göteborg, fem barns mor med 13 barnbarn. Hon har släpat hem tunga och dyra matkassar långt mer än halva sitt liv. Då har tanken växt fram om hur orättvist det är att beskatta just maten.

— Fattiga människor betalar mer än andra för sin mat. De tvingas köpa upp hela sin lön, det som blir kvar efter hyran. Alla människor måste äta, men redan i matbutiken skapas ojämlikhet just genom priserna.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV) är en av de organisationer som nu på allvar kämpar för att få bort denna orättvisa. SKV-kvinnor går i vår ut med listor med kravet "Bort med moms på maten".

När kampanjen avslutats sänds de undertecknade listorna till finansdepartementet och Kjell-Olof Feldt. Därför syns Zaida och andra kvinnor ibland utanför snabbköpen med sina listor.

— Jag tror att detta ger resultat, i alla fall ska Feldt få en massa listor på sitt bord. Det är många som förstår kravet och menar att det är rätt.

Det är ett enkelt flygblad som konkret presenterar några fakta om momsen:

- på varje tusenlapp du handlar går 190 kronor till moms.
- en familj som köper två liter mjölk varje dag betalar $2 \times 4,90 \times 365$ dag/år = 3.577 kronor per år för mjölk.
- det gör 679:60 i moms per år bara för mjölk!
- Dessa pengar hade behövts till annat. Kanske litet mer mjölk. Och vi har räknat med det gamla mjölkpriset, inte det när mjölken nu stiger till över fem kronor för ett paket, säger Zaida.

— Därför är det många som skriver sitt namn på listan, de tycker samma som vi. Maten är för dyr! Momsen ska väck!

— Därför är det många som skriver sitt namn på listan, de tycker samma som vi. Maten är för dyr! Momsen ska väck!

Orättvis skatt

Momsen är en orättvis skatt, den drabbar människor orättvist. Den som har mest i plånboken känner minst av momsen.

Vi frågar på Riksskatteverket om momsens historia. Sune Persson, informationsansvarig där, ger några fakta.

— Momsen är idag 23,46 procent. I juni 1968 togs ett riksdagsbeslut om moms, som infördes den 1 januari 1969. Då var momsen 11,11 procent. Innan dess hade man från slutet av 40-talet en allmän omsättningsskatt som upphörde en bit in på 50-talet.

— Sedan år 1960 gick man

BILD: GÖTEBORGSPOSTEN

Zaida Hagman i mitten tillsammans med barn och barnbarn.

SKV-mormor kämpar mot matmomsen

Det finns en sak som mer än annat retar Zaida Hagman.

— Matpriserna! Och speciellt momsen på mat! Den ska bort därför att den så orättvist drabbar vanliga människor, menar hon.

över till ett annat system, en allmän varusatt i konsumentledet. Den var till en början 4 procent, men steg till 10 procent när den slopades för momsen.

Orsaken till att svenska folket 1969 fick en ny indirekt skatt, matskatten eller momsen, var trycket från de stora företagen.

— Att främja exportföretagen var en orsak till att man gick över till momsen.

När momsen infördes var den alltså 11 procent. Den har sedan etappvis höjts, ibland sänkts, men aldrig varit så hög som nu. En fjärdedel av priset på en matvara är skatt!

— Jag minns hela snacket när momsen först infördes, den skulle vara tillfällig, minns Zaida. — En tillfällig skatt, lovade Gunnar Sträng. Då hade vi på 50-talet fått barnbidraget, kanske tänkte högern att folket kan gott betala mer. Bara kommunisterna röstade emot momsen och sen har den rasat uppåt.

— Fattigt folk har alltid haft det fattigt, men är det verkligen vi som ska betala alla skatterna.

— Det som retar mig mest är att ensamstående kvinnor med småbarn som har de lägsta inkomsterna, drabbas mest. Det är de som varken kan spara,

investera, spekulera, nolltaxera eller spendera sin lön, bara köpa mat. De betalar sin skatt snällt och prydligt och sen straffar regeringen dem dubbelt upp igen i mataffären. Och nu klagat Feldt att familjerna inte sparar.

— Det är överklassmoral att arbetarna inte ska ha mer än bara det nödvändigaste!

Vinst på mat

Varför tror du det är så svårt att få bort matmomsen?

— Det finns många som tjänar på att vi äter. De som tillverkar maten på fabrikena tjänar minst, distributionsledet och speciellt de som äger livsmedelsföretagen tjänar mest. Och staten drar in stora pengar på momsen. Storföretagen använder maten till att hamstra åt sig enorma vinster.

Den största livsmedelsjätten i Sverige är faktiskt en bilfabrikant, Volvo! Felix, Abba, flera slakterier... har Volvo som ägare.

Sverige går mot strömmen när det gäller livsmedelspriserna, den svenska maten är den dyraste i Europa, tillsammans med den finska. 1987 steg matpriserna med fem procent och de har fördubblats på tio år, enligt sta-

tistiska centralbyrån. Men maten kan bli billigare, därför har Zaida och SKV sin kampanj.

— Ta bort momsen på livsmedel och på till exempel barnkläder och blöjor så kan vanliga människor äntligen få en skattelättnad.

Zaida kopplar kravet att slopa moms på maten till två andra livsviktiga krav: — Att höja reallönerna ordentligt och att få ett bindande prisstopp. Hon himlar också över alla annonser om mat i dagspressen. Varför måste man göra reklam för mat?

Hur många vet att reklamkostnaderna slås in direkt på matpriserna. Det är du och jag som köper vanlig falukorv som betalar för reklamen. En helsides annons i dagspressen kostar flere tiotusen, den som äter betalar. Ska det bli reklam i svensk TV blir matpriserna ännu dyrare. Då betalar vi när Lill-Babs bakar sockerkaka och Skara-Bert Karlsson steker falukorv i rutan.

SKV kräver bort med moms på maten. Många förenar det med kravet på ett helt nytt skattesystem, att övergå till promis, det är att beskatta produktionen, inte konsumtionen. I klartext: beskatta roboten, inte falukorven!

— Det ligger självklart i kapitalens intressen att privatpersoners inkomst och konsumtion beskattas, säger Zaida. — Det är därför vi har så hög moms.

Köper mindre mat

Och nu slår Livsmedelsverket larm! Deras statistik visar att familjerna köper mindre mat än någonsin. De beräknar att en familj kan använda 19 procent av lönen till att köpa mat jämfört med 25 procent för några år sedan. Så visst drabbar momsen orättvist. Ta bort den och sänk matpriserna!

— Det är en kvinnofråga. Matmoms, barnomsorg och bostadsbrist rör både kvinnor och män, men det som är snett slår hårdast mot kvinnorna. Det hjälper inte att springa och jaga röda lappar när maten går upp stup i ett.

Dessutom vet Zaida genom sina egna barns familjer, att de drabbas ytterligare när skolorna tvingas spara. Skolmaten blir sämre och barnen måste få mera mat hemma. Det kostar!

— Vi i SKV har alltid värvat om barnfamiljernas och kvinnans rätt. Kvinnorna och barnen är det vi kämpar för. Därför går vi ut med kravet "Bort med moms på maten". Det är ett rättvisekrav.

Susanne Björkenheim

Insamling till Nicaragua

Länge såg det ut som om SKV:s insamling till "daghem i Nicaragua" (Pg 475 37 19 — 6) skulle finansiera tillkomsten av ett daghem för barnen till de anställda på det enda kvinnohuset i Nicaragua, "Bertha Calderon" i Managua.

Men på grund av orsaker som vi inte har helt klara för oss, har AMNLAE (Nicaraguas kvinnoförbund) beslutat att lägga det daghemsprojektet på is. Förmodligen mest beroende på att AMNLAE har organisatoriska svårigheter och brister i sin kapacitet. Problem som nog helt får skrivas på krigets konto.

Genom vår kontaktperson i Nicaragua, Berit Hernandez har vi emellertid fått oss ett annat önskemål om daghem förelagt. Det gäller ett daghem för 150 barn i staden Bluefields på Nicaraguas södra Atlantkust. Trots att Atlantkusten är den region som har Nicaraguas största naturtillgångar är regionen mycket eftersatt sedan århundraden, något som regeringen sedan en tid försöker ändra på.

Här i Bluefields bor 26 000 människor och de lever i huvudsak av fiskerieringen. Eftersom många män är inkallade så är de flesta arbetarna i fiskeindustrin kvinnor. Och då det bara finns ett enda daghem i staden betyder det att många barn lämnas utan tillsyn under mammornas långa arbetsdagar.

Byrån för humanitärt stöd till och utveckling av Atlantkusten (OPHDCA) har nu genom Berit Hernandez vänt sig till SKV och väddat om vårt stöd till ännu ett daghem i Bluefields, vilket förbundsstyrelsen också sagt ja till. Återstår nu SIDA:s ställningstagande.

Bidrag till insamlingen 18/5-87-16/3-88:

Gun Höglund, V:a Frölunda	100 kr
"Från Anton Nilssons 99-årsdag"	180 kr
Gun Höglund, V:a Frölunda	100 kr
Hillevi Österberg, Umeå	200 kr
Gunnel o Hille Ekvall, Uppsala	100 kr
Till Lilly Strömbergs minne, fr SKV Fvklövern i Stockholm	600 kr

Gun Höglund, V:a Frölunda	300 kr
Anonym givare	200 kr
Gunnel Rudin, Vingåker	200 kr
Gun Höglund, V:a Frölunda	100 kr
Till Lilly Strömbergs minne, SKV Fvklövern	45 kr
Gun Höglund, V:a Frölunda	200 kr
Ränta 31/12 1987	1 674,64
Gun Höglund, V:a Frölunda	100 kr
Anonym givare	200 kr
Gunnel Rudin, Vingåker	200 kr
Gun Höglund, V:a Frölunda	100 kr

Totalt: 16/3-88: 46.118:61 kr

SKV:s Vietnaminsamling PG 51323-4

8/5 Anita Berger Stockholm	100:-
13/5 SKV Piteå-Munksund	300:-
14/5 Kirsten Persson Hisingbacka	50:-
18/5 Gun Höglund V Frölunda	100:-
3/6 Sara Bengtsson Lund	100:-
17/6 Gun Höglund V Frölunda	100:-
15/7 Kirsten Persson Hisingbacka	50:-
3/8 Hillevi Österberg Umeå	200:-
4/8 Gunnel-Hille Ekvall	100:-
21/8 Gun Höglund V Frölunda	200:-
26/8 Greta Andersson Bandhagen	200:-
26/8 Tyra Westerlund Farsta	50:-
27/8 May Ståhl Norsborg	50:-
28/8 Karin Nordlander Johanneshov	100:-
3/9 Maja Bolling Sigtuna	100:-
7/9 M Wall Johanneshov	50:-
9/9 Birgit Andersson Johanneshov	100:-
11/9 Anonym Bandhagen	100:-
17/9 Gun Höglund V Frölunda	100:-
24/9 Sonja Berg Göteborg	100:-
28/9 May Leijon Stockholm	25:-
14/10 Kirsten Persson Hisingbacka	50:-
16/10 Gun Höglund V Frölunda	100:-
2/11 Anonym	200:-
30/11 H Engmans födelsedag Bjurslätt SKV	100:-
9/12 Gun Höglund V Frölunda	200:-
11/12 Bodil Österlunds minne SKV Göteborg	500:-
14/12 Anita Berger Stockholm	100:-
15/12 Bodil Österlunds minne från SKV:s medlem.	500:-
15/12 Bodil Österlunds minne Vivan Nyström	50:-
21/12 Kirsten Persson Hisingbacka Anonym	100:-
12/1 K Nordlanders 70-årig Fvklövern Johanneshov	100:-
15/1 Bodil Österlunds minne SKV Göteborg	100:-
19/1 Gun Höglund V Frölunda	100:-
25/1 Elma Nilsson Huddinge	100:-
9/2 Sonja Berg Göteborg	100:-
23/2 Gun Höglund V Frölunda	100:-
14/3 Till minne av Mia och hennes kamp för Vietnams kvinnor Lene Rosenkvist Lund	100:-

Totalt: 656144 kronor

Mellanöstern i focus

Medlemmar ur Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Internationella Kvinnoförbundet för fred och frihet och Kvinnor för fred har sedan hösten 1986 arbetat för att sprida kunskap om situationen i Mellanöstern och fredssarbetet där.

I svenska massmedia har vi under de senaste åren fått en väldigt onyanserad bild av situationen i Mellanöstern. Människor terroriserar varann och ingen lösning tycks finnas på problemen. Därför valde vi att försöka sprida kunskap om de fredssträvanden som faktiskt finns och växer sig allt starkare för var dag.

Vi startade vår verksamhet med att anordna ett seminarium den 21-22 mars 1987 där två lärare från statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet föreläste över ämnet "Konflikten i Mellanöstern". 30 personer deltog och minst hälften av dessa hade egna erfarenheter av att leva i länderna vid östra Medelhavet.

Till nästa seminarium den 3-4 oktober 1987 fick vi utländska gäster: Anissa Najjar, fredsarbetare sedan 40 år i Beirut, Han-

nan Awwad, journalist i östra Jerusalem och Ilana Sugbecker, lärare vid Fredsskolan i Neve Shalom.

Under de första månaderna 1988 har vi ordnat en rad studiekvällar där företrädare för olika organisationer och enskilda personer med erfarenhet från Mellanöstern givit sin syn på konflikten.

De inbjudna har varit:

Modechay Levi från Israels ambassad i Stockholm,

Dr Eugene Makhlouf från PLO:s informationskontor i Stockholm,

Jackie Jakubowski, chefredaktör för tidskriften "Judisk krönika", *Sigbert Axelsson*, religionsvetare vid Uppsala universitet berättade om sin film "Jerusalem" och om sina många resor till Israel och

Nino van Reisen, lärare vid arabiska institutionen vid Göteborgs Universitet lärde oss mycket intressant om Jordanien.

En resa till Mellanöstern gjordes i april av några av medlemmarna i arbetsgruppen. Där knöt vi kontakter med olika fredsorganisationer.

Arbetsgruppen för studier kring "Fredsarbete i Mellanöstern" i Göteborg

S.O.S. — FRED!

Svenska Kvinnors Vänsterförbund!

Jag skriver till er med anledning av den internationella socialistiska kvinnodagen den 8 mars. Med önskan om att Ni i detta sammanhang ska vädja för omedelbart krigsstopp och fred i kriget Iran och Irak, där kvinnor och barn och andra oskyldiga offras för bångstyriga regeringars skuld, och kriget trappas upp varje dag.

Iran kräver att Irak tar på skulden och erkänner att de började kriget. Irak vägrar och har uttalat att de kommer att fortsätta avfira sina missiler — som för övrigt sker utan förvarning och på civila mål — ända till dess att Iran skriver under ett fredsavtal. Detta har och kommer inte Irans ledning ha intresse av.

Folket på båda sidor är sedan länge krigströtta. Och de flesta dessutom utan tillskyrmelse till skyddsrum av den kaliber som krävs mot dessa vapnen. Rege-

ringarna å sin sida lär sitta i bombsäkra hus.

Kvinnor och barn dör som råttor. Oskyldiga offras helt i onödan. Barn som är i närheten av en nedfallande missil blir i stort antal döva, för att inte tala om de psykiska men dessa barn kommer att få i framtiden, om de nu lyckas överleva.

Människor offerar sina sista slantar för att försöka undkomma detta vansinne och för att få ett enkelt skydd i stugor i bergen utan tillskyrmelse till bekvämlighet, där de fryser och trängs, om de överhuvudtaget når fram. Internationella flygplatsen är stängd på Irans sida!

Ett krig som kommer att blåsa ur hela befolkningar, med redan fler offer än andra världskriget och med stor vinst för vapentillverkare. Vapenembargo diskuteras.

Låt inte detta ske. Kräv slut på kriget. Kräv handling. Svenska kvinnor för fred!

Karin Östlin-Pooshim Västerås

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Barnängsg. 23, 116 41 Stockholm
Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4
Tel: 08/40 92 05

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck. Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor

och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval – mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

* * * * *

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnor-

nas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 138 anslutna organisationer i 124 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel 0563/802 32

Deje-Forshaga
Monica Ranung
Geijersgatan 26 D
667 00 Forshaga
Tel 054/72523

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytölsvägen 24
612 00 Finspång

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Regnvädersgatan 4
417 32 Göteborg
Tel. 031/54 19 94

Bjurslätt
Harriet Engman
Långströmsg. 50 A
417 25 Göteborg
Tel 031/536696

Centrala avd i Göteborg
Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel. 031/47 40 02

Mölndal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölndal
031/277104

Gävle
Inger Johansson
Hamiltongatan 32
802 20 Gävle

Huskvarna
Ingrid Nilsson
Hagstengsgatan 5 A
561 34 Huskvarna
Tel 036/137455

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel. 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel. 054/239 15

Katrineholm
Gunnel Rudin
PL 8454 Byle
643 00 Vingåker

Kramfors
Marie Sölvebring
Svanö 1764
870 40 Lunde

Linköping
Sonja Wahlstein
Havregat. 9B
582 53 Linköping
Tel. 013/13 08 48

Ljungby
Elsmarie Edström
Olofsgatan 26 B
341 00 Ljungby

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel. 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel. 046/14 94 04

Malmö
Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Malmö
Tel. 040/23 40 76

Örebro
Marie Wikner
Åsbyvägen 7
703 75 Örebro

Olofström
Carina Gillberg
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel. 0454/400 77

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Södertälje
Ulla Ringström
Högåsvägen 39
151 31 Södertälje
Tel 0755/64962

Skellefteå
Barbro Wiklund
Fäbrogatan 5
931 56 Skellefteå
Tel. 0910/885 47

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms södra förorter
Eva Danielsson
Mariestadsvägen 8
121 50 Johanneshov
tel. 08/49 57 00

Stockholms innerstad och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Te. 08/41 46 51

Spånga
Kerstin Juneberg
Cervins väg 17B pl 5.
163 58 Spånga
Tel. 08/760 11 72

Uppsala
Gunilla Öhman
Flogstaväg. 154
752 63 Uppsala
Tel. 018/46 06 84

Förbundsordföranden:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel 054/189961

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 Göteborg
Tel 031/474002

Erni Friholt
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel 0304/51215

Förbundsexpeditionen i Stockholm har jour tisdagar och torsdagar kl. 13.00–15.00

SKV Göteborg har hand om medlemskontakter och ekonomi. SKV:s lokal i Viktoriaskolan är öppen tisdagar kl. 1100-1400 och torsdagar kl. 1600-1800
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg, Tel 031/144028

